

PRIMJENA KONCEPTA DRUŠTVENE I SOLIDARNE EKONOMIJE U JEDINICAMA LOKALNIH SAMOUPRAVA - GRAD LUDBREG

Nemec, Nikolina

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:058680>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij Prilagodba Europskoj uniji: upravljanje
projektima i korištenje fondova i programa Europske unije

Nikolina Nemeč

**PRIMJENA KONCEPTA DRUŠTVENE I SOLIDARNE EKONOMIJE U JEDINICAMA
LOKALNIH SAMOUPRAVA – GRAD LUDBREG**

**APPLICATION OF THE CONCEPT OF SOCIAL AND SOLIDARITY ECONOMY IN
LOCAL SELFGOVERNMENT UNITS - CITY OF LUDBREG**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij Prilagodba Europskoj uniji: upravljanje projektima i korištenje fondova i programa Europske unije

**PRIMJENA KONCEPTA DRUŠTVENE I SOLIDARNE EKONOMIJE U JEDINICAMA
LOKALNIH SAMOUPRAVA – GRAD LUDBREG**

**APPLICATION OF THE CONCEPT OF SOCIAL AND SOLIDARITY ECONOMY IN
LOCAL SELFGOVERNMENT UNITS - CITY OF LUDBREG**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor: dr.sc. Nenad Starc

Studentica: Nikolina Nemeč

Zagreb

Studeni, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad Primjena koncepta društvene i solidarne ekonomije u jedinicama lokalnih samouprava – Grad Ludbreg, koji sam predala na ocjenu mentoru dr.sc. Nenadu Starcu, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTSbodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Nikolina Nemeč

Sadržaj

Uvod.....	8
1. Počeci... o ekonomiji.....	9
1.1. Potreba za novim konceptima.....	13
1.2. O društvenoj i solidarnoj ekonomiji.....	14
1.3. Uporišta društvene i solidarne ekonomije.....	18
2. Primjena i modeli društvene i solidarne ekonomije.....	20
2.1. DSE: poboljšanje poduzetništva i inovacije za održivi razvoj	20
2.1.1. Financiranje društvene i solidarne srži održivog razvoja.....	21
2.1.2. Uključiva, inovativna i pluralna ekonomija	26
2.2. DSE: demokratsko i partnersko upravljanje u službi učinkovitosti	29
2.2.1. Demokratsko upravljanje kao sredstvo pluralne učinkovitosti.....	29
2.2.2. Djelovanje zajedno: inovacije, sinergije i partnerstva.....	30
2.3.1. Od učinkovitih odgovora na ljudske potrebe do održivosti zajednice: socijalna kohezija, solidarnost i uključenost.....	30
3. Opis istraživanja – STUDIJA SLUČAJA	33
3.1. Predmet istraživanja	33
3.2. Svrha (razlozi) istraživanja.....	33
3.3. Ciljevi istraživanja	35
3.4. Istraživačko pitanje.....	35
3.5. Metode prikupljanja podataka.....	35
3.6. Uzorak	36
4. Rezultati istraživanja	37
4.1. Analiza financijskih pokazatelja u gradu Ludbregu	37

4.1.1.	Analiza gospodarstva na području grada Ludbrega u 2018. godini	37
4.1.2.	Osnovni financijski pokazatelji poslovanja poduzetnika	38
4.1.3.	Usporedba poslovanja poduzetnika grada Ludbrega s rezultatima poduzetnika na razni Varaždinske županije i Republike Hrvatske	41
4.1.4.	Izvozne aktivnosti Grada Ludbrega	42
4.2.	Interpretacija rezultata intervjua eksperata.....	44
4.2.1.	Definicija društvene i solidarne ekonomije i njezini temelji.....	44
4.2.2.	Implementacija DSE u zajednici i njezini preduvjeti	47
4.2.3.	Prednosti DSE i politika EU	49
4.2.4.	Utjecaj DSE na ekonomski razvoj lokalnih zajednica	52
4.3.	Analiza rezultata anketa	54
4.4.	Analiza rezultata fokus grupa	70
5.	Rasprava.....	79
6.	Zaključak.....	82
Literatura		83

Popis grafikona, tablica, shema i slika

Grafikon 4.1. Raspodjela poduzetnika po područjima djelatnosti.....	38
Grafikon 4.2. Neto dobit grada Ludbrega 2018. godine	42
Grafikon 4.3. Broj zaposlenih grada Ludbrega 2018. godine	42
Grafikon 4.4. Prikaz dobiti po zaposlenom na području Grada Ludbrega, Varaždinske županije i Republike Hrvatske u 2018. godini.....	43
Grafikon 4.5. Koliko dugo živite u Vašem Gradu?	55
Grafikon 4.6. Osjećam se ponosno što sam stanovnik mog grada?	55
Grafikon 4.7. Ludbreg kao odlično mjesto za živjeti.....	56
Tablica 2.1. Razlika između etičnih i konvencionalnih banaka	24
Tablica 4.1. Financijski rezultati poslovanja poduzetnika Grada Ludbrega u 2018. godini	39
Tablica 4.2. Poduzetnici grada Ludbrega prema najvećoj ostvarenoj dobiti razdoblja u 2018. godini (iznosi u milijunima kuna).....	40
Tablica 4.3. Plaće zaposlenih u poduzetništvu Grada Ludbrega u 2018. godini.....	41
Tablica 4.4. Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika RH, Varaždinske županije i Ludbrega u 2018.	41
Tablica 4.5. Uvoz i izvoz u 2018. godini	42
Tablica 4.6. Uvoz i izvoz Grada Ludbrega u usporedbi sa Varaždinskom županijom u 2018. godini.....	43
Tablica 4.7. Koliko Vam je važno osjećati se dijelom lokalne zajednice i imati osjećaj pripadnosti svome susjedstvu?	56
Tablica 4.8. Vjerujem većini ljudi u mojoj lokalnoj zajednici	57
Tablica 4.9. Osjećaj izoliranosti i usamljenosti u posljednja tri mjeseca.....	57
Tablica 4.10. Odnosi s drugim ljudima	58
Tablica 4.11. Zadovoljstvo svojim susjedstvom.....	58
Tablica 4.12. Razina socijalne podrške i povjerenja u susjedstvu	59
Tablica 4.13. Uključenost u rad organizacija civilnoga društva u Ludbregu	60
Tablica 4.14. Sklonost volontiranju	60
Tablica 4.15. Razumijevanje načina donošenja odluka u gradskom vijeću	61
Tablica 4.16. Razina uključivanja u postupak donošenja odluka u gradskom vijeću.....	61

Tablica 4.17. Mogućnost utjecaja na odluke gradskog vijeća	61
Tablica 4.18. Stavovi o gradskoj vlasti	62
Tablica 4.19. Odnos prema ugodnosti i kvaliteti životnog prostora u gradu	63
Tablica 4.20. Odnos prema uslugama i gradskoj infrastrukturi za društvene djelatnosti	64
Tablica 4.21. Osjećaj sigurnosti u Ludbregu	65
Tablica 4.22. Dob ispitanika	65
Tablica 4.23. Stupanj obrazovanja	66
Tablica 4.24. Mogu si priuštiti stambeni objekt	66
Tablica 4.25. Stambeni objekt ispunjava moje potrebe i potrebe svih ukućana	67
Tablica 4.26. Kreditna opterećenost stambenog prostora	67
Tablica 4.27. Osobna primanja	68
Tablica 4.28. Prihodi kućanstva	68
Tablica 4.29. Osobni financijski status	68
Tablica 4.30. Osobni radni status	69
Tablica 4.31. Ravnoteža između posla i slobodnog vremena	70
Tablica 4.32. Kvaliteta života u gradu	70
Tablica 4.33. Prikaz teme lokalna zajednica Ludbreg	72
Tablica 4.34. Prikaz teme gradska uprava Ludbreg	74
Tablica 4.35. Prikaz teme infrastruktura Ludbreg	76
Shema 5.1. Koraci prve faze implementacije DSE u lokalnoj zajednici	79
Slika 2.1: Švicarska lokalna valuta	26
Slika 2.2. Pristupi zapošljavanja u Ženevi i povrata na posao	27
Slika 2.3. Društveno poduzeće „Realise“	28
Slika 2.4. Društveno poduzeće „Realise“	29
Slika 2.5. Stanovi koje je uredila stambena zadruga CODHA u Genevi	31
Slika 2.6. Stanovi koje je uredila stambena zadruga CODHA u Genevi	32
Slika 2.7. Stanovi koje je uredila stambena zadruga CODHA u Genevi	32

Uvod

Društvena i solidarna ekonomija uključuje širok raspon praksi koje imaju ekonomsku, socijalnu, ekološku, političku i društvenu dimenziju. Koncept predstavlja brzorastuću transformativnu, građansku alternativu tržišno orijentiranom kapitalizmu, čiji je cilj provesti systemske promjene u izgradnji gospodarstva i društva temeljenog na ciljevima održivog razvoja.

Solidarna i društvena ekonomija utemeljena je na inicijativama na lokalnoj razini koje su sve više globalno umrežene i zasnovane na solidarnosti, jednakosti, ljudskim pravima, samoodređenju, uzajamnosti i suradnji. Pojmovi kao što su gospodarski napredak, uključivo društvo i socijalna pravda treba raspravljati u perspektivi faza europskog razvoja, sa specifikacijama međusektorskih mehanizama provedbe UN-ovih ciljeva održivog razvoja (SDGs) koji su u perspektivi 2020-2030 važni za europski razvoj. Upravo na tim principima temelji se društvena i solidarna ekonomija.

Ovaj rad usredotočen je na doprinos koncepta lokalnom ekonomskom razvoju koji je temelj razvojnih strategija. Lokalni ekonomski razvoj (LER) je proces u kojem partneri iz javnog, privatnog i civilnog sektora zajednički rade s ciljem stvaranja boljih uvjeta za ekonomski rast i stvaranje radnih mjesta te poboljšanje kvalitete života za sve (Blakely, Bradshaw, 2002).

Koncept društvene i solidarne ekonomije nov je u Republici Hrvatskoj te je u začetima primjene. Cilj rada je istražiti potencijal jedinica lokalne samouprave za primjenu praksi modela društvene i solidarne ekonomije, a poseban fokus je na Gradu Ludbregu.

Rad obuhvaća kvalitativno i kvantitativno istraživanje, a metode prikupljanja podataka bile su intervjui, fokus grupe i anketa. Provedeno je i kabinetsko istraživanje – analiza statističkih podataka, odnosno analiza stanja gospodarstva u Ludbregu. Spomenuta istraživanja provodila su se s ciljem analize potencijala Grada Ludbrega kao jedinice lokalne samouprave u kojoj će se detektirati područja za primjenu društvene i solidarne ekonomije, određivanja značaja i prednosti uvođenja novog modela i njegovih praksi u lokalni ekonomski razvoj.

1. Počeci... o ekonomiji...

Ekonomija postoji oduvijek, još od antičkih vremena, no ne u onom smislu u kojem se danas izučava. Uglavnom se ekonomija razmatrala iz filozofskog aspekta i dostignuća iz ekonomije bila su daleko od dostignuća iz drugih znanstvenih područja. BeniĆ (2016) navodi da se začeci ekonomske misli u antičkoj Grčkoj, koji su pridonijeli ekonomskoj analizi, nalaze u djelima Ksenofonta, Platona i Aristotela. Smatra se da se u Ksenofontovom djelu „*Oikonomikos*“ (O gospodarstvu) prvi put spominje riječ ekonomija. U tom djelu Ksenofont je ekonomiju pokušao objasniti kroz razgovor Sokrata i Kristobula (sina Sokratovog prijatelja) s gospodarom Ishomahom. Kroz Ksenfontovo djelo, pojam *oikonomia* označavao je znanja i vještine proizvodnje i potrošnje materijalnih dobara unutar jednog kućanstva, odnosno unutar naturalnog obiteljskog gospodarstva kojim je upravljala jedna osoba. Na taj način, Puljić (2001) navodi da se pojam ekonomije usko vezao uz gospodarstvo te je označavao upravljanje kućanstvom u kojem su vrlo jasno bile podijeljene uloge muškarca i žene. Muž je obavljao poslove izvan kuće, a žena u kući (Puljić, 2001).

Pojamom *oikonomia* bavio se i Platon. Puljić (2001) navodi da je za Platona po umijeću upravitelj i gospodar isto su što i obnašatelj bilo kakve funkcije i čovjek na vlasti. Prema tome, Platon izjednačuje veliko kućanstvo i malu državu. Razlog za takvo poimanje je u tome što je Platon smatrao da se država razvila iz patrijarhalne porodice i da postoji jedinstvena tehnika vladanja u domaćinstvu i državi.

Za razliku od Ksenofonta i Platona, Aristotel u izučavanju ekonomije odlazi korak dalje jer se bavio ekonomskim analizama. BeniĆ (2016) navodi da je upravo Aristotel postavio temelje za znanost ekonomije i prvi postavio ekonomske probleme kojima su se bavili kasniji mislioci. Nadalje, Aristotel je svoju analizu temeljio na potrebama i njihovom zadovoljavanju te je uveo podjelu rada, razmjenu i novac. Svoj doprinos ekonomiji dao je u objašnjenju upotrebne i prometne vrijednosti te je kroz teoriju novca objašnjavao podrijetlo i funkcije novca. U svom djelu „*Politika*“ naveo je: „Jer novac je nastao poradi razmjene, dok ga dobitak samoga uvećava.“ (Benić, 2016: 351). Za njega, novac ima tri funkcije: služi kao sredstvo razmjene, mjera vrijednosti i sredstvo očuvanja vrijednosti.

Uvijek u promišljanju i otkrivanju značenja pojmova valja krenuti od početaka jer se u konačnici i daljnjem razvoju kreće od početaka, pa sve naknadno predstavlja svojevrsnu nadogradnju. U ovom poglavlju objašnjavam pojam ekonomija od samog početka, a antička Grčka predstavlja početno polazište. Nakon Aristotelovog poimanja ekonomije i njegove ekonomske analize pa kroz srednji vijek, merkantilizam, klasičnu liberalnu školu, socijalizam, marksizam te neoklasičnu školu, ekonomija se etablirala kao znanost kakvu znamo danas. Poseban rad mogao bi se napisati vezano o razvoju ekonomije kroz stoljeća; ovdje ću se orijentirati na poimanje ekonomije u suvremenom svijetu.

Samuelson (2007) u svom djelu „*Ekonomija*“ navodi da se proučavanje ekonomije u posljednjih nekoliko desetljeća toliko širilo da je obuhvatilo golem raspon tema. No, za njega je najvažnije da ekonomija „istražuje ponašanje financijskih tržišta, uključujući i ponašanje kamatnih stopa i cijena dionica; ispituje razloge zašto neki ljudi ili zemlje imaju visoke dohotke, dok su drugi siromašni i predlaže načine kako se dohoci siromašnih mogu povećati bez štetnih učinaka po gospodarstvo; izučava poslovne cikluse – uspone i padove nezaposlenosti i inflacije – zajedno s politikama za njihovo upravljanje; izučava međunarodnu trgovinu i financije i učinke globalizacije; razmatra rast u zemljama u razvoju i predlaže načine za poticanje djelotvorne upotrebe resursa; ispituje kako se državnim ekonomskim politikama može koristiti kako bi se postigli važni ciljevi poput brzoga gospodarskog rasta, efikasne upotrebe resursa, pune zaposlenosti, stabilnosti cijena i pravedne raspodjele dohotka“ (Samuelson, 2007; 4). Analizirajući sve navedene teme, Samuelson pronalazi poveznicu i daje sljedeću definiciju ekonomije:

„Ekonomija je izučavanje kako društva koriste oskudne resurse da bi proizvela vrijedna dobra i raspodijelila ih različitim ljudima.“ (Samuelson, 2007: 4).

Nadalje, Samuelson (2007) u svojoj definiciji ekonomije navodi dvije ključne premise – da su dobra oskudna i društvo mora upotrebljavati resurse na učinkovit način. S obzirom da su želje neograničene, zadaća ekonomije je iskoristiti ograničene resurse na učinkovit način. Po Samuelsonu (2007), učinkovitost označava najučinkovitije korištenje društvenih resursa u zadovoljavanju ljudskih želja i potreba. I upravo u tome, on nalazi bit ekonomije - spoznavanje realnosti oskudnosti i otkrivanje kako organizirati društvo na način koji dovodi do najdjelotvornije upotrebe resursa.

Nadalje, dvije velike grane ekonomije su mikroekonomija i makroekonomija. Mikroekonomija je grana ekonomije koja se bavi ponašanjem individualnih entiteta, kao što su tržište, domaćinstvo ili poduzeće. Adam Smith smatra se utemeljiteljem mikroekonomije zbog toga što se u svom djelu *Bogatstvo naroda* bavi pitanjima individualnih cijena, proučavanjem odrednica cijene zemlje, rada i kapitala te ispitivanjem snaga i slabosti tržišnog mehanizma. Adam Smith smatra da tržišni sudionici, potaknuti međusobnom konkurencijom te odnosima ponude i potražnje, vlastite ciljeve (maksimiziranje profita) usklađuju s ciljevima drugih sudionika i društva u cjelini. Tako, zahvaljujući djelovanju nevidljive ruke, sustav slobodne tržišne razmjene funkcionira automatski, bez unaprijed dogovorenoga plana i miješanja države (Samuelson, 2007).

S druge strane, makroekonomija predstavlja granu ekonomije koja se bavi ukupnim djelovanjem gospodarstva. Suvremenu ekonomiju je 1936. godine teorijski uobličio John Maynard Keynes u djelu *Opća teorija zaposlenosti, kamata i novca*. Keynesova teorija temelji se na analizi uzroka poslovnih ciklusa s naizmjeničnim razdobljima visoke nezaposlenosti i visoke inflacije. U današnje vrijeme makroekonomija se bavi različitim pitanjima vezano uz investicije i potrošnju, način na koji središnje banke raspolažu novcem i kamatnim stopama, uzrocima međunarodnih financijskih kriza te nejednakosti među nacijama u pogledu njihova rasta (Samuelson, 2007).

Danas, definicija ekonomije ima mnogo i često joj se pridaju različita značenja, a i ponekad ju se poistovjećuje s ekonomikom i političkom ekonomijom koje svakako nisu istoznačnice i ne bi ih trebalo tako interpretirati. U Hrvatskoj enciklopediji ekonomija označava: gospodarstvo, gospodarsku aktivnost, privredu; predstavlja opći naziv za ekonomsku znanost u cjelini (proučavanje, istraživanje, metode analize); također, izraz se rabi i u smislu uštede, npr. ekonomija razmjera, ekonomija sredstava, ekonomija vremena te katkad označuje gospodarstvo (Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17344>). Nadalje, portal Investopedia daje sljedeću definiciju: Ekonomija je niz međusobno povezanih proizvodnih potrošnih aktivnosti koje pomažu u raspoređivanju oskudnih resursa. Dobra i usluge proizvode se i troše za ispunjavanje potreba onih koji žive i posluju u okviru ekonomije, što se naziva i ekonomskim sustavom. U ekonomiji se dobra i usluge proizvode i troše te koriste kako bi se zadovoljile potrebe onih koji žive u njoj. Tržišne ekonomije imaju tendenciju omogućavanja slobodnog protoka robe na tržištu u skladu s ponudom i potražnjom (Investopedia, <https://www.investopedia.com/terms/e/economy.asp>).

Ferenčak (2003) smatra da je ekonomija mehanizam koji alocira ograničene resurse nastojeći ih upotrijebiti na najkompetentniji način.

Treba navesti i definiciju ekonomije kao znanosti. Ekonomija je znanost koja proučava i objašnjava proizvodnju, ponudu, raspodjelu, razmjenu, te potražnju i potrošnju roba i usluga u određenom vremenu, prostoru i društvu. No, ekonomiju možemo shvatiti i kao vještinu pomoću koje gospodarski subjekti – pojedinci, kućanstva, poduzeća ili država proizvode, pribavljaju i troše materijalna dobra i usluge. Kada ekonomiju promatramo kao znanost govorimo o teorijskoj ekonomiji, a kada govorimo o ekonomiji kao vještini govorimo o primijenjenoj ekonomiji (Karić, 2006).

Na kraju, ostaje još samo razlučiti ekonomiju od ekonomike i političke ekonomije. Shumpeter (1954., prema: Medić, 2000) navodi kako se ekonomiju kao znanstveno područje, ne smije poistovjećivati s ekonomikom ili političkom ekonomijom. One predstavljaju dvije posebne znanstvene discipline koje se jasno razlikuju po metodološkoj osnovi, po metodama i predmetu istraživanja. Ekonomija kao znanstveno područje, pored njih, obuhvaća još i niz drugih znanstvenih disciplina (kao što su javne financije, računovodstvo, monetarna ekonomija itd.) (Medić, 2000.).

Za razliku od ekonomije, ekonomika je znanost o ekonomiji koja nastoji odgovoriti na pitanje koliko dobro gospodarski sustav društva zadovoljava ekonomske potrebe i želje ljudi (Karić, 2006). Ekonomika proučava proces ekonomiziranja u proizvodnji roba i usluga unutar postojećih tehnoloških i drugih ograničenja; razmatra alternativne mogućnosti upotrebe rijetkih resursa radi efikasne proizvodnje ekonomskih dobara unutar izabranog ili zadanog ekonomskog i političkog sustava.

Na kraju, Karić (2006) definira političku ekonomiju kao znanstvenu disciplinu koja proučava kapitalistički proces proizvodnje i raspodjele materijalnih dobara u nekoj državno-političkoj zajednici. Ona proučava veze i odnose između političkog sustava, s jedne, te gospodarskog sustava neke zemlje, s druge strane. Politička ekonomija proučava način proizvodnje materijalnog života društva i pitanje kako se s proizvodnjom i raspodjelom roba i usluga istodobno proizvode (mijenjaju) proizvodni odnosi (odnosi između konkurenata, između poslodavaca i radnika itd.) između pojedinih ekonomskih subjekata, socijalnih grupa ili zemalja u određenom povijesnom trenutku.

1.1.Potreba za novim konceptima...

Pavličić (2016) napominje da u suvremenom svijetu, kojeg obilježava globalizacija, ogroman napredak, znanstvena dostignuća i tehnološki razvoj, većina svjetskog stanovništva ne živi u izobilju već postoji nekolicina bogatih, široka srednja klasa i velik broj socijalno ugroženih. Globalizacija označava napredak i prosperitet, ali se povezuje i sa sve većim nejednakostima, kako ekonomskim, tako i nejednakostima u mogućnostima izbora.

Promatrajući globalizaciju može se zaključiti da većina problema postoji i danas, siromaštvo nije iskorijenjeno, društvene nejednakosti se još više produbljuju, resursi iscrpljuju, a okoliš onečišćuje. Todorović i Smith (2006, prema: Pavličić, 2016) ističu tri ključna razloga zašto je nejednakost loša:

- izrazita nejednakost dovodi do ekonomske neefikasnosti jer što je veća nejednakost manji udio stanovništva može realizirati kredite, ulagati u obrazovanje i poslovanje te štedjeti.
- nejednakost smanjuje socijalnu stabilnost i solidarnost, te pojačava političku moć bogatih, kao i njihovu ekonomsku moć pregovaranja.
- izrazita nejednakost obično se smatra nepravednom.

Oskudnost resursa u današnje vrijeme predstavlja veliki značaj i potrebno je obratiti posebnu pozornost na pitanje njihovog iskorištavanja. Kao što je navedeno u definicijama ekonomije, koje se u malim varijacijama razlikuju, što zbog povijesnog konteksta i društvenog okruženja znanstvenika, filozofa i mislioca koji su se njome bavili, može se primijetiti zajednička poveznica, a to je da ekonomija izučava upotrebu oskudnih resursa na učinkovit način. Sama riječ oskudno sugerira nam da je resursa malo i da su podložni iscrpljivanju. U današnjem ekonomskom svijetu u kojem prevladava stav o stvaranju sve većeg profita dolazi do pretjeranog iskorištavanja resursa.

Od devedesetih godina prošlog stoljeća razvija se koncept društveno odgovornog poslovanja i porasta društvene osviještenosti u zajednici. Počinje prevladavati mišljenje da je potrebno smanjiti ekonomske nejednakosti, poboljšati socijalnu koheziju te poticati održivi razvoj. Brojni svjetski priznati ekonomisti, sociolozi i filozofi (John Kenneth Galbraith, Gunnar Myrdal, Lester Thurow, Joseph Stiglitz, Fritjof Capra, Ken Wilber, Manuel Castells, Jean Ziegler, Ulrich Beck, Anthony Giddens, Noam Chomsky, Joel Bakan, Hans Kueng, Patricia Aburdene) ističu potrebu oblikovanja novog društveno-ekonomskog i civilizacijskog modela, odnosno nove ekonomske, društvene i

ideološke paradigme, utemeljene na humanim i etičkim načelima, kao što su: socijalna pravda, ljudska solidarnost i suosjećanje, tolerancija, dignitet i sloboda ljudi, ravnoteža individualnih i društvenih interesa, etnički, kulturni i religijski pluralizam i slobodni razvoj čovjekovih kreativnih potencijala (Mesarić, 2006: 941).

Thurrow (1996, prema: Mesarić, 2006) ne vjeruje u održivost kapitalističkoga modela zbog socijalne polarizacije koja se sve više produbljuje, već smatra da će se kapitalizam morati prilagoditi novim civilizacijskim zahtjevima i uspostaviti ravnotežu između privatnoga i javnoga interesa, rada i kapitala, kratkoročnih i dugoročnih ciljeva, potrošnje i investicija, materijalnog standarda i kulturnih potreba te između ekonomske učinkovitosti i društvene pravde.

1.2.O društvenoj i solidarnoj ekonomiji

Razvoj društvene i solidarne ekonomije nije tekao istovremeno, već društvenu ekonomiju možemo shvatiti kao preteču u odnosu na solidarnu ekonomiju. Tek posljednjih godina dolazi do transformacije obiju ekonomija koje se međusobno dopunjuju i povezuju u zajednički koncept.

Društvena ekonomija najviše se etablirala u mediteranskim zemljama. Primjerice, u Francuskoj je za razvoj društvene ekonomije zaslužan Charles Dunoyer koji je objavio djelo „*Novi ugovor o društvenoj ekonomiji*“ (Nouveau traité d'économie sociale) i Međunarodno društvo praktičnih studija socijalne ekonomije koje je osnovao Le Play 1856. godine. U tim začecima razvoja tvrdi Poirier (2014), društvena ekonomija odnosila se na zadrugu ili međusobno udruživanje, a sam koncept društvene ekonomije prvotno je korišten u akademskim krugovima.

Razdvajajući i analizirajući zasebno društveno i ekonomiju, u vremenima nastanka samog koncepta pojam društvenog je označavao vrstu vlasništva. Poirier (2014) navodi da je društveno označavalo zajedničko vlasništvo pojedinih osoba, a ne dioničara čime se naglasak stavio na osobu. Koncept društvene ekonomije mogao je biti primijenjen u bilo kojem sektoru kao što su poljoprivreda i ribarstvo, financije (kreditne unije), socijalne usluge itd. Slijedom gornje definicije, zadruge i međusobni odnosi bili su najvažniji oblik organizacija društvene ekonomije. Glavna međunarodna organizacija na ovom polju bila je International Cooperative Alliance (ICA).

Poirier (2014) navodi da je zadruga najvažniji oblik društveno ekonomske organizacije koja se temelji na sljedećim principima:

1. Dobrovoljno i otvoreno članstvo
2. Demokratska kontrola članova
3. Gospodarsko sudjelovanje članova
4. Autonomija i neovisnost
5. Obrazovanje, osposobljavanje i informiranje
6. Suradnja među zadrugama
7. Zabrinutost za zajednicu

Tijekom proteklih 25 do 30 godina, u mnogim zemljama ljudi su pokrenuli gospodarske aktivnosti slijedeći slične ekonomske principe, ali ne formalno prema zakonima o zadrugama. Uglavnom se to odvijalo pod zakonima o neprofitnom sektoru ili zakonima o udruživanju. Poznati primjer takvih inicijativa dogodio se u pokrajini Quebec u Kanadi gdje se društvena ekonomija etablirala u zadrugama, ali i kao važan neprofitni sektor.

To je 1996. godine dovelo do skupa principa koje je vlada Quebeca usvojila za podršku inicijativama tvrtki društvene ekonomije koje djeluju prema neprofitnim načelima:

- cilj je služiti svojim članovima ili zajednici, umjesto da se teži financijskoj dobiti;
- poduzeće treba biti autonomno od države;
- svojim statutom uspostavlja se demokratski postupak odlučivanja koji podrazumijeva potrebno sudjelovanje korisnika i radnika;
- daje prednost ljudima i radu nad kapitalom u raspodjeli prihoda i suficita;
- njegove se aktivnosti temelje na načelima sudjelovanja, osnaživanja i individualne i kolektivne odgovornosti.

Društvena ekonomija u Europi zaživjela je 2008. godine, a početak bavljenja društvenom ekonomijom prati se od 2002. godine kada je osnovana Europska konferencija zadruga, udruga, zajedničkih društava i zaklada (CEP-CMAF). Kasnije je CEP-CMAF promijenio ime u Društvena ekonomija Europe te postao europska platforma kojoj je cilj utjecati na politike i promovirati društvenu ekonomiju. Glavni akteri tog pokreta su zadruge, udruge i zaklade.

Neke od zajedničkih vrijednosti definirane pokretom društvena ekonomija naglašavale su „drugačiji pristup poduzetništvu“ temeljen na sljedećim zajedničkim karakteristikama i vrijednostima:

- primat pojedinca i društveni ciljevi ispred kapitala,
- obrana i primjena načela solidarnosti i odgovornosti,
- povezanost interesa korisnika i općeg interesa,
- demokratska kontrola od strane člana,
- dobrovoljno i otvoreno članstvo,
- autonomija i neovisnost upravljanja u odnosu na vlasti, viškovi su prvenstveno namijenjeni projektima održivog razvoja, interesima službi članova i općem interesu (Neamtan, 2002).

U zemljama Latinske Amerike, koristi se pojam solidarna ekonomija koji se ondje smatra jedinstvenim alternativnim konceptom. Nacionalni sekretarijat za solidarnu ekonomiju (SENAES) osnovan je 2003. godine u Brazilu, a u Ekvadoru 2011. godine donesen je Zakon o solidarnoj ekonomiji. Nacionalni plan za dobar život (koncept „buen vivir“) u Boliviji određuje solidarnu ekonomiju kao prioritetni razvojni model (Morais, L.P., 2014). Primjerice, u Argentini je danas legalno moguće kao dio poslovnog razvoja ili izlaska iz financijske krize izabrati model koji je nastao iz zauzimanja „propalih“ tvornica od strane radnika i radnica. Vieta (2014) smatra da su upravo ta područja danas područja namijenjena općem razvoju i potrebama zajednice te su mjesta na kojima postoje radionice, male zdravstvene klinike, kazališta i kina te drugi programi opće namjene (Šimleša i sur., 2015).

U većini latinoameričkih zemalja solidarna ekonomija poprimila je ulogu kakvu danas imaju zadruge ili društvena poduzeća. Solidarna ekonomija stavlja snažan naglasak na uključivanje marginaliziranih skupina u društvo i suodlučivanje, povezivanje u lokalnim zajednicama i reinvestiranje profita. Neki autori ističu kako solidarna ekonomija u nekim zemljama, primjerice u Brazilu nadilazi status koncepta usmjerenog na smanjenje nezaposlenosti ili pomaganja marginaliziranim skupinama, već predstavlja „novu filozofiju života, novu ekonomiju pa čak i nov model proizvodnje“ (Lechat, 2009: 162) ili „alat za organiziranje nade“ (Dinerstein, 2014: 8, prema Šimleša i sur., 2015).

Mreža za društvenu i solidarnu ekonomiju RIPES opisuje solidarnu ekonomiju na sljedeći način:

Ekonomija solidarnosti želi promijeniti cjelokupni socijalni i ekonomski sustav i postavlja drugačiju paradigmu razvoja. Slijedi transformacija neoliberalnog kapitalističkog ekonomskog sustava iz onog koji daje prednost maksimiziranju privatnog profita i slijepog rasta, do onog koji ljude i planet stavlja u jezgru. Kao alternativni gospodarski sustav, solidarna ekonomija tako uključuje sva tri sektora - privatni / za profit, javni i treći sektor. Ekonomija solidarnosti želi se preusmjeriti i iskoristiti državu, politike, trgovinu, proizvodnju, distribuciju, potrošnju, investicije, novac i financije te vlasničke strukture kako bi služile dobrobiti ljudi i okoliša. Ono što razlikuje pokret solidarne ekonomije od mnogih drugih društvenih promjena i revolucionarnih pokreta u prošlosti, jest to što je pluralistički u svom pristupu - izmičući krutim nacrtima i vjerovanju u jedinstven, ispravan put; solidarna ekonomija također vrednuje i temelji se na konkretnim praksama, od kojih su mnoge prilično stare, radije nego da stvaraju utopiju iz zraka.

Stoga solidarna ekonomija izričito ima sistemski, transformativni, postkapitalistički program (RIPESS, <http://www.ripess.org/>).

Kako je ekonomija podložna različitom definiranju, tako postoje i različite definicije društvene i solidarne ekonomije što, možemo reći, ovisi o društvenom kontekstu, političkoj situaciji i vremenu u kojem su izučavane. Međunarodna organizacija rada (skraćeno: ILO) definira društvenu i solidarnu ekonomiju kao „sektor koji proizvodi dobra, usluge i znanja ispunjavajući ekonomske i društvene ciljeve i šireći solidarnost“ (ILO, 2014: 192, prema: Šimleša i sur. 2015).

Paul Singer, kojeg se smatra tvorcem pojma, prebacuje naglasak na tržište rada i smatra da „društvena i solidarna ekonomija predstavlja model uključivanja u tržište rada ljudi s društveno-ekonomskim preprekama, pomičući se od logike države blagostanja prema društvenoj, ekonomskoj i kulturalnoj integraciji“ (Lopes, 2014: 36). S druge strane, svjetska mreža za društvenu i solidarnu ekonomiju RIPESS (2015) ističe kako društvena i solidarna ekonomija (DSE) ne okuplja samo organizacije i poduzeća, nego i društvene pokrete koji teže demokratizaciji i transformiranju ekonomije (Hillenkamp, Lapeyre i Lemaître, 2013; Laville, 2013). McMurtry (2013: 12, prema Šimleša i sur., 2015) definira društvenu i solidarnu ekonomiju kao „ekonomsku aktivnost koja nije kontrolirana ni direktno od države niti tržišnom logikom profita, aktivnost koja daje prednost ostvarenju dobrobiti zajednica i marginaliziranih osoba u odnosu na pristrane političke direktive ili individualne koristi“ pri čemu se društveno razumijeva kao „prostor

zajednice gdje se individualizam tržišta i otuđenje državne birokracije mijenjaju glasom zajednice i ekonomskom aktivnošću koja odgovara na potrebe zajednice“.

Nadalje, društvena i solidarna ekonomija ne uključuje samo uobičajene aktere društvene ekonomije ili one koje okuplja treći sektor kao što su zadruge, poduzeća, udruge koje nude usluge i proizvode, već i neformalne grupe ili inicijative za međusobno pomaganje, mreže zajedničke proizvodnje i kupnje s poveznicom solidarnosti, mreže pravedne trgovine, asocijacije neformalne ekonomije, lokalne sustave trgovinske razmjene, lokalne valute i korištenje alternativnog novca, ekonomiju dijeljenja i darivanja, upravljanje zajedničkim dobrima te druge (UN Inter Agency TFSSE, 2014). Gardin (2014, prema: Šimleša, 2015) smatra da se kroz navedene modele teži dekomodifikaciji tri područja koja ne bi smjela biti izvorom osobnog bogaćenja i stvaranja moći: zemlju, rad i novac (Šimleša i sur., 2015).

Društvena i solidarna ekonomija daje prvenstvo društvenim i ekološkim potrebama u odnosu na profitne, inzistirajući na etici u ekonomiji i demokratskom upravljanju poslovnim subjektima i pothvatima, participativnom donošenju odluka i aktivnom građanstvu, te etici i u odnosu prema budućim generacijama (Utting, van Dijk i Matheï, 2014, prema: Šimleša i dr. 2015: 28).

1.3. Uporišta društvene i solidarne ekonomije

Društvena i solidarna ekonomija svoje uporište ima prvenstveno u lokalnoj zajednici te se ona javlja kao odgovor na probleme i nedostatke suvremenog ekonomskog sustava u kojem obitavaju lokalne samouprave. Danas su lokalne samouprave širom Europe suočene s izazovima pružanja kvalitete života i blagostanja svojim građanima, uključujući jaču koheziju i uključivanje građana, sigurnije zajednice, poboljšano zdravlje i dobrobit, rješavanje problema isključenosti i promicanje različitosti, jačanje lokalne ekonomije (radna mjesta, učinkovite javne usluge) i osiguravanje održivosti okoliša (resursi, stanovanje, prijevoz). Istovremeno se većina zajednica i njihovih organa upravljanja suočavaju s teškim financijskim krizama, što može rezultirati dramatičnim smanjenjem proračuna i manje prostora za manevriranje. S ciljem rješavanja navedenih problema, sve je veća potreba za transformativnim promjenama pri čemu se pojavljuju novi modeli „poduzeća“ i „učenja“. Veliki potencijal generiranja brojnih pozitivnih promjena i stvaranje potrebnih sinergija za održivi socijalni i ekonomski razvoj leži u međusektorskoj suradnji između lokalnih uprava, javnih institucija i privatnog sektora te korištenjem DSE koncepta i vrijednosti (Šimleša i dr. 2015).

Budući da svaka zajednica ima jedinstven skup lokalnih uvjeta koji ili povećavaju ili smanjuju potencijal za održivi socijalni i ekonomski razvoj, te uvjete treba analizirati. Ekonomski, socijalni i fizički atributi zajednice vodit će oblikovanje i provedbu odgovarajućeg lokalnog modela dobre prakse za postizanje ciljeva održivog razvoja. Da bi se izgradilo snažno lokalno gospodarstvo, dobra praksa pokazuje da bi svaka zajednica trebala provesti kolaborativni postupak kako bi razumjela prirodu i strukturu lokalnog gospodarstva te provela analizu snaga, slabosti, mogućnosti i prijatni područja. Ovakav pristup služi za isticanje ključnih pitanja i prilika s kojima se suočava lokalno gospodarstvo i polazište je u određivanju smjera lokalnog ekonomskog razvoja. Lokalni ekonomski razvoj (LER) je proces putem kojeg partneri iz javnog, privatnog i civilnog sektora zajednički rade s ciljem stvaranja boljih uvjeta za ekonomski rast i stvaranje radnih mjesta te poboljšanje kvalitete života za sve.

Suvremeno poimanje lokalnog razvoja pretpostavlja kreiranje razvojnih modela u kojima jedinice lokalne samouprave imaju ključnu ulogu, ali i odgovornost za vlastiti razvoj. U 21. stoljeću tradicionalni instrumenti ekonomskog razvoja (model razvoja „odozgo“) postaju neefikasni, a općine i gradovi bivaju sve podložniji događanjima na globalnom svjetskom tržištu. Zbog toga je u zemljama razvijenih ekonomija kreiran LER – model koji u središte svoje razvojne paradigme stavlja pojedinca kao ključnog nositelja ekonomskih odluka na lokalnoj razini. Lokalni ekonomski razvoj postao je u zemljama razvijenih ekonomija osnovni instrument razvoja pojedinih regija, gradova i općina. Koristeći se konceptom društvene i solidarne ekonomije i njezinim vrijednostima stvaramo novu dimenziju lokalnog ekonomskog razvoja fokusiranog na održivost i socijalnu koheziju.

Sukladno navedenom, društvena i solidarna ekonomija svoje uporište ima u izazovima s kojima se suočavaju male lokalne samouprave te kroz svoje načine primjene nastoji potaknuti održivi razvoj i povećati socijalni kapital zajednice. Društvena i solidarna ekonomija, osim što se zalaže za pristup „odozdo“, temeljena je i na globalnim ciljevima održivog razvoja do 2030. godine. Cilj joj je stvoriti održivu zajednicu, poštivati načela održivog razvoja i stvoriti bolju kvalitetu života za sve članove zajednice.

2. Primjena i modeli društvene i solidarne ekonomije

Svjetska kriza 2008. godine, kriza državnog duga u 2010. godini i kriza gubitka povjerenja u institucije simptomi su krize uvriježenih ekonomskih modela koji nagovještaju dolazak novih ekonomskih modela, praksi i perspektiva. Jedan od primjera dobre prakse koji značajno utječe na dosadašnji ekonomski model zasnovan prvenstveno na profitu je društvena i solidarna ekonomija. Društvena i solidarna ekonomija, na temelju svojih principa strpljivosti i umjerenosti i kroz participativno upravljanje, daje odgovor na trenutne krize. To je model koji se temelji na sustvaranju i suradnji, a svoj cilj postiže kroz društvenu korisnost. Društvena i solidarna ekonomija ujedno predstavlja instrument ponovnog prisvajanja ekonomskog polja od strane građana. Za razliku od kapitalističkog modela koji se orijentira na pojedinačni interes i akumulaciju profita kao krajnje ciljeve ekonomije, model društvene i solidarne ekonomije utjelovljuje još jedan proces stvaranja i dijeljenja bogatstva (Salam Fall i dr. 2017).

Štoviše, društvena i solidarna ekonomija proširuje pojam bogatstva i učinkovitosti na ekološku, socijalnu i političku dimenziju. Društveni se akteri udružuju, postaju svjesni socijalnih pitanja i razvijaju poduzetničke inicijative kako bi bili pošteniji, pravedniji i uključivi na svim kontinentima.

Prema tome, glavne funkcije društvene i solidarne ekonomije su demokracija i gospodarski razvoj kroz koje se postiže temeljna i trajna transformacija ekonomskih i socijalnih modela.

Slijedeći ove principe i vrijednosti, DSE postiže trostruki učinak (tri razvojne osi):

1. DSE razvija poduzetništvo i inovacije za održivi razvoj;
2. DSE demokraciju i participativno upravljanje stavlja u službu pluralne učinkovitosti;
3. DSE pruža učinkovite i solidarne odgovore na potrebe i težnje stanovništva.

2.1. DSE: poboljšanje poduzetništva i inovacije za održivi razvoj

Društvena i solidarna ekonomija okuplja oblike poduzetništva i kolektivne akcije u kojima ekonomski učinak postaje sredstvo služenja kolektivnom interesu i gdje socijalna korisnost kombinira pružanje usluga, etiku, demokratsko upravljanje i javnu dimenziju građanskih organizacija.

2.1.1. Financiranje društvene i solidarne srži održivog razvoja

Poduzeća DSE nastoje zadovoljiti društvene, ekonomske, kulturne i ekološke potrebe zajednice kroz kolektivni model vlasništva, vodeći računa o njihovoj financijskoj ravnoteži koja jamči održivost. Za razliku od konvencionalnih tvrtki, koje bi mogle favorizirati kratkoročnu profitabilnost, one su vrlo često orijentirane na „strpljivi kapital“¹ s jedne strane i ponovno ulaganje cijelog ili dijela dobiti s druge strane. Tako se poduzeća DSE-a obvezuju na vlastiti razvoj, vraćajući dio svog profita u službu održivosti.

Primjer: Financiranje ekosustava DSE: primjer etične banke

Jedna od specifičnosti organizacija DSE je ta što kombiniraju socijalne i ekonomske ciljeve, djelujući u društveno značajnim sektorima, s ograničenom dobiti, istovremeno ciljajući na svoju ekonomsku i financijsku održivost. Stoga im je potrebno financiranje koje odgovara njihovim specifičnim operativnim postupcima. Financijske institucije DSE tako igraju veliku ulogu u poticanju razvoja solidarnih inicijativa i stvarnih ekosustava DSE.

Primjerice, Fond zajma za suradnju u Velikoj Britaniji stvoren je kako bi ojačao zadružni sektor davanjem etičnih i pristupačnih zajmova. Stvoren je za zadruge i njime upravljaju zadruge sa specifičnim ciljem podrške zadrugarima. Ovo je praktična primjena načela suradnje između zadrugara.

ETIČNA BANKA

Etično bankarstvo u svijetu nije novost - samo u Europskoj uniji, oko 15 zemalja ima svoje etične banke. Prije same analize etičnih banaka važno je objasniti epitet etična. Naime, Sajter (2016) tvrdi da „etična banka“ ne znači da ostale banke nisu etične, već da im etika nije u fokusu interesa. Etične banke suzdržavaju se od investiranja na financijskim tržištima koje uobičajeno nose visoku zaradu, već se usmjeravaju na klasične bankarske poslove: prikupljanje štednje i kreditiranje lokalne realne ekonomije; ruše barijeru između štediša i uzimatelja kredita; budući da se zadovoljavaju s manjom zaradom etične banke najčešće imaju manje imovine, s užim spektrom

---

¹ Strpljivi kapital -- novac kojim se angažiraju poslovni ljudi koji ne vide siromašne kao pasivne primaocce milosrđa, već kao punomoćne agente promjene koji žele riješiti svoje vlastite probleme i sami odlučivati. (Izvor: <https://hr.glosbe.com/hr/hr/investirani%20kapital>)

financijskih usluga, imaju manje zaposlenika i podružnica i velik dio poslovanja obavljaju putem interneta (Sajter, 2016).

Zadruga za etično financiranje koja u Hrvatskoj nastoji pokrenuti Etičnu banku navodi sljedeće kriterije po kojima se Etična banka razlikuje od svih ostalih:

„Najvažniji kriteriji su transparentnost, solidarnost, participacija korisnika i zaposlenika banke u upravljanju bankom, reinvestiranje profita natrag u zajednicu, fleksibilniji odnos prema instrumentima osiguranja kredita te usmjerenost na financiranje projekata realne ekonomije. Etične banke u svoj fokus stavljaju kvalitetno upravljanje resursima zajednice s ciljem povećanja kvalitete života ljudi u toj zajednici. Prilikom odobravanja kreditnog zahtjeva projekt se ocjenjuje iz aspekata financijske održivosti, ali i ekološkog i društvenog učinka te mora biti pozitivno ocijenjen po svim kriterijima kako bi kreditni zahtjev bio odobren. Zbog svega navedenog etične banke bolje poznaju svoje članove i njihove potrebe, a takav dugoročni partnerski pristup u konačnici rezultira većom stabilnošću etičnih banaka i njihovom manjom izloženosti tržišnim rizicima“ (Sajter, 2016).

Etična banka temelji se na definiranim principima etičnog bankarstva, a ključna načela etičnog bankarstva su:

1. Trostruki pristup u središtu poslovnog modela - prilikom evaluacije projekta, projekt mora jednako zadovoljiti kriterij društvene koristi, okolišne i financijske održivosti.
2. Fokus na zajednicu, služeći realnom gospodarstvu - etične banke služe zajednicama u kojima posluju. Cilj im je vratiti se korijenima bankarstva, u kojem su banke bile fokusirane na poznavanje svoje lokalne zajednice.
3. Individualni odnosi s klijentima te izravno razumijevanje njihovih gospodarskih aktivnosti i rizika koji su uključeni - etične banke uspostavljaju snažne odnose sa svojim klijentima te su izravno uključene u razumijevanje i analizu njihovih gospodarskih aktivnosti.
4. Dugoročnost i samoodrživost - etične banke imaju dugoročnu strategiju kako bi osigurale robusnost svog poslovanja i bile otpornije na vanjske utjecaje (ZEF, <https://zef.hr/hr/o-nama/eticna-banka>).

Prednosti etične banke:

- Ljudi su ispred profita i banka služi svojim članovima te zajedno s njima stvara dodanu vrijednost za svoju zajednicu.
- Korisnici ne plaćaju korištenje usluga jer su njezini članovi. Etična banka ima sve standardne bankarske usluge koji se i inače koriste, no nema troškova usluga otvaranja i korištenja bankovnih računa, internet i mobilnog bankarstva te svih ostalih naknada koje nisu trošak etičnoj banci.
- Etične banke dobit ostvaruju iz kamatnih stopa te ulaganjem u zajedničke projekte gdje se udio ostvarene dobiti isplaćuje članovima etične banke, dok se dio prihoda koristi za opće troškove poslovanja.
- Kamatne stope se kreću do 4%.
- Banka je u vlasništvu svojih članova. Etična banka je u stopostotnom vlasništvu svojih članova, fizičkih i pravnih osoba, od kojih svaki ima jednako pravo glasa.
- Transparentno poslovanje. Cilj etičnih banaka je znati na koji način banka upravlja novcem članova. Svi financijski tokovi i distribucija novca javno su dostupni članovima.
- Nema potrošačkih kredita. Etične banke ne podržavaju potrošačke nenamjenske kredite, pa tako ni minuse na tekućim računima. Odobrava samo namjenske kredite po razvojnim kamatnim stopama.

Ekonomska znanost razdvaja etične banke od ostalih prema nekoliko najvažnijih kriterija (vidjeti tablicu). Budući da su etične banke usmjerene na lokalno poslovanje i nisu ni investitori ni špekulanti na globalnim financijskim tržištima analize su pokazale da su etične banke bolje podnijele šokove financijske krize u odnosu na klasične banke. U svojim istraživanjima, Benedikter (2011) zaključuje da se europske etične banke lakše nose s krizom, obzirom da su u prosjeku rasle preko 20% godišnje i da su udvostručile svoje aktive u razdoblju od 2007. do 2010. Također, isti autor napominje da među bankovnom klijentelom raste uvjerenje da su etičke banke manje špekulativne i egoistične institucije, odgovornije i usmjerenije prema zajednici u svom poslovanju, u usporedbi s tradicionalnim bankarskim koncepcijama, koje su stoga izložene ozbiljnom reputacijskom riziku. Ako se tome pridodaju recentne ekološke katastrofe te evidentno zagađenje okoliša, u interno i eksterno usmjerenim aktivnostima banke bi izuzev profita trebale

sagledavati i efekte koje imaju na prirodu i društvo, što je u literaturi objedinjeno kroz kraticu 3P (engl. people – planet - profit) (Kundid, 2014).

Tablica 2.1. Razlika između etičnih i konvencionalnih banaka

Etične banke	Konvencionalne banke
- Usmjerene na povećanje dodane vrijednosti za društvo i na dobit	- Usmjerene na dobit
- Osnovni bankarski poslovi: prikupljanje depozita i odobravanje kredita	- Složeni investicijski poslovi na globalnim financijskim tržištima
- Pri odobravanju kredita analiziraju se učinci na okoliš i društvo, te financijski učinak	- Pri odobravanju kredita analizira se financijski učinak
- Promovira se solidarnost između deponenata i uzimatelja kredita	- Deponenti i uzimatelji kredita strogo se razdvajaju
- Razvidnost: objavljuju se iznosi odobrenih kredita	- Kreditna politika je poslovna tajna: ne zna se tko koliki kredit uzima
- Usmjerenost na lokalnu ekonomiju	- Usmjerenost na globalnu ekonomiju
- Rast banke proizlazi iz regionalnog razvoja i lokalne kooperacije	- Rast banke proizlazi iz globalizacijskih učinaka povećanja konkurencije među državama
- Decentralizirane, autonomne, manje	- Međunarodna spajanja i pripajanja, koncentracija kapitala i ekonomija obujma

Izvori: Barbu i Boitan (2009); Paulet, Parnaudeau i Relano (2015), prema: Sajter (2016)

LOKALNA VALUTA

Uz etične banke kao primjer dobre prakse koju zagovara društvena i solidarna ekonomija, važno je navesti još i lokalnu valutu.

Lokalne valute poznate su još kao socijalne, komplementarne ili alternativne valute koje u pojedinim državama (npr. Brazil, Švicarska, Engleska) počinju koristiti komercijalne banke

zajedno s nacionalnim valutama. Svaka zajednica ima svoju valutu (Banco Palmas, na primjer, ima "palmu"). Vrijednost valute je jednaka nacionalnoj valuti, u obje se izdaju krediti i mogu se slobodno mijenjati. Poticaji za korištenje lokalne valute lokalnim trgovcima i potrošačima postoje u vidu popusta.

Cilj lokalnih valuta nije zamijeniti nacionalnu, već učiniti da „novac“ cirkulira u zajednici, povećava potrošnju, snagu lokalne trgovine, zaposlenost, prihode, razvoj i gospodarski rast, a može i smanjiti nepovoljni utjecaj na okoliš. Lokalne valute mogu izdavati pojedinci, korporacije ili organizacije, nacionalne vlade ili jedinice lokalne samouprave, a mogu se pojaviti i prirodno same od sebe kad ljudi počnu koristiti određenu vrstu robe kao valutu (Šimleša, 2015).

No, kada se koriste u kombinaciji s nacionalnim ili multinacionalnim službenim valutama, onda se nazivaju komplementarne valute. Većina komplementarnih valuta su također i lokalne valute jer je njihova upotreba ograničena na određena područja. Zakonitost i porezni status alternativnih valuta varira od zemlje do zemlje, upotreba nekih sustava je u nekim zemljama legalna dok bi u drugim ista bila ilegalna (ZEF, <https://zef.hr/hr/novosti/blog/lokalne-valute>).

Stvaranje komplementarnih valuta na lokalnoj i regionalnoj razini u Europi je sve raširenije do priča gdje ih pokreću i same gradske vlasti i gdje gradonačelnici dio svoje plaće dobivaju u lokalnoj valuti. Lokalna valuta Léman iz Ženeve je jedan od najboljih primjera iz Švicarske, a danas se proširio i u Laussanei. Šimleša (2015) navodi da lokalne valute ne sudjeluju značajno u ukupnoj slici ekonomske potrošnje neke zemlje, no imaju značajan utjecaj potpore lokalnim poduzetnicima, ulogu socijalne kohezije i održivosti zajednice.

Slika 2.1: Švicarska lokalna valuta

Izvor: <https://monnaie-leman.org/le-leman-concretement>, 19.10.2020.

2.1.2. Uključiva, inovativna i pluralna ekonomija

Postoje novi oblici stvaranja i procjene vrijednosti koji omogućuju decentraliziranije funkcioniranje organizacija, nove mehanizme zaštite koji su okrenuti tržištu koji bilježi vrijednost, reciprocitet i preraspodjelu vrijednosti koji su snažna veza sa DSE modelom.

Mnoge inovacije ovih novih gospodarstava razvijaju se na teritorijalnoj razini, uspostavljajući virtualne veze s lokalnim zajednicama. Stoga pristup kružne ekonomije, poput operativnog modela DSE-a, povezuje proizvodnju, potrošnju i održivu upotrebu resursa s dobrobiti ljudskih zajednica. Tako se pojavljuju novi proizvodi ili usluge i jačaju veze s područjima na kojima djeluju poduzeća DSE: mreža potrošnje i distribucijske mreže u zajednici, recikliranje, dijeljenje resursa, urbana poljoprivreda, društvena poduzeća itd.

Primjer: Društveno poduzeće „Réalise“, Švicarska

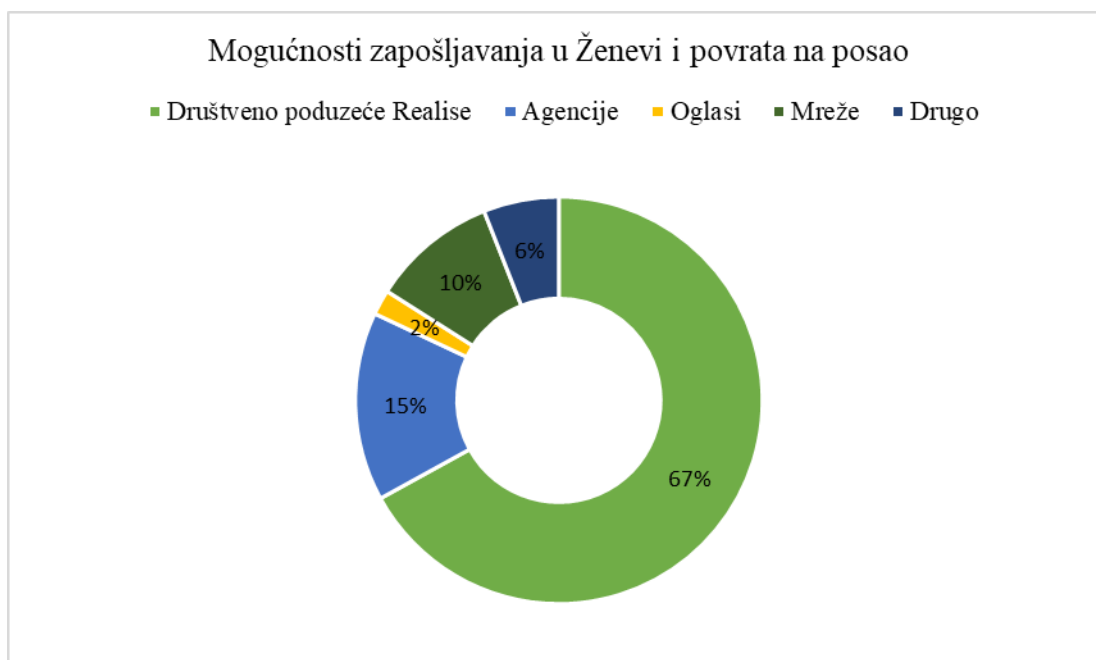
Sa sjedištem u Ženevi, društveno poduzeće Réalise osposobljava gotovo 500 ljudi godišnje u područjima logistike, vrtlarstva, održavanja na otvorenom, praonica rublja, čišćenju i raznim područjima u industriji, poput izrade satova i elektromehaničkih montaža. Podržava i

pojednostavljuje njihovo zapošljavanje u kompanijama i integrira zaposlenike u sustav zapošljavanja i priprema ih za tržište rada. To je novi oblik podučavanja ljudi koji nemaju završenu školu i ne posjeduju nikakve diplome. Iz ideje o obučavanju, Réalise je uspostavio model u kojem vrijednost prakse postiže vrijednost diplome. Prednosti zapošljavanja u društveno orijentiranom poduzeću su višestruke: lakše se kandidirati za drugi posao i ući na tržište rada, konsolidiraju se osnovne vještine (jezično izražavanje, informatičke vještine, komunikacijske vještine te stjecanje dodatnih kompetencija kao što su upravljanje strojevima, polaganje vozačkog ispita i sl.); nadgleda se praksa i pristup poslu; suradnja s budućim poslodavcima vezano uz preuzimanje radnika koji stekne potrebne vještine i kompetencije.

Društveno poduzeće bilježi pozitivne rezultate koji pokazuju da se čak 67% radnika koji su prošli praksu u Realise uspješno zapošljava.

Prednost ovog društvenog poduzeća je u tome što svoje poslovanje temelji na principima društvene i solidarne ekonomije među kojima su najvažniji briga za okoliš – ponovna upotreba resursa, u središtu poslovanja je čovjek i doprinosi razvoju lokalne zajednice i uključivosti marginaliziranih skupina (Moyen d'accès à l'emploi: FP3 et iEmploi; iz Godišnji izvještaj 2018 https://www.realise.ch/docview/405/Realise_RA_2018%20WEB.pdf).

Slika 2.2. Pristupi zapošljavanja u Ženevi i povrata na posao

Izvor: https://www.realise.ch/docview/405/Realise_RA_2018%20WEB.pdf, 19.10.2020.

Iz Slike 2.2. razvidno je da društveno poduzeće Realise koje svojim programima potiče zapošljavanje, pomaže ljudima stjecanje potrebnih vještina i kompetencija kako bi bili spremni za tržište rada, ima najveću stopu zapošljivosti i povrata na posao u odnosu na druge servise koji potiču zapošljavanje ljudi. Društveno poduzeće Realise, usmjereno je na edukaciju i osposobljavanje ljudi koji su pripadnici marginaliziranih i teško zapošljivih skupina kako bi stekli potrebne vještine i ostvarili zaposlenje. Praksa koju primjenjuje Realise pokazala se uspješnom u odnosu na agencije za zapošljavanje, oglase, mreže i druge servise za zapošljavanje.

Slika 2.3. Društveno poduzeće „Realise“

Izvor:[https://scontent-vie1-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-](https://scontent-vie1-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-0/p640x640/44775365_2260773257285680_7142071940805558272_o.jpg?_nc_cat=107&ccb=2&_nc_sid=dd9801&_nc_ohc=2PRAL9eVXpYAX_4fBlb&_nc_ht=scontent-vie1-1.xx&tp=6&oh=aceab54ffe20ad6a6f7cc1ba71c46126&oe=5FDC7EBC)

[0/p640x640/44775365_2260773257285680_7142071940805558272_o.jpg?_nc_cat=107&ccb=2&_nc_sid=dd9801](https://scontent-vie1-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-0/p640x640/44775365_2260773257285680_7142071940805558272_o.jpg?_nc_cat=107&ccb=2&_nc_sid=dd9801&_nc_ohc=2PRAL9eVXpYAX_4fBlb&_nc_ht=scontent-vie1-1.xx&tp=6&oh=aceab54ffe20ad6a6f7cc1ba71c46126&oe=5FDC7EBC)

[_nc_ohc=2PRAL9eVXpYAX_4fBlb&_nc_ht=scontent-vie1-](https://scontent-vie1-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-0/p640x640/44775365_2260773257285680_7142071940805558272_o.jpg?_nc_cat=107&ccb=2&_nc_sid=dd9801&_nc_ohc=2PRAL9eVXpYAX_4fBlb&_nc_ht=scontent-vie1-1.xx&tp=6&oh=aceab54ffe20ad6a6f7cc1ba71c46126&oe=5FDC7EBC)

[1.xx&tp=6&oh=aceab54ffe20ad6a6f7cc1ba71c46126&oe=5FDC7EBC](https://scontent-vie1-1.xx.fbcdn.net/v/t1.0-0/p640x640/44775365_2260773257285680_7142071940805558272_o.jpg?_nc_cat=107&ccb=2&_nc_sid=dd9801&_nc_ohc=2PRAL9eVXpYAX_4fBlb&_nc_ht=scontent-vie1-1.xx&tp=6&oh=aceab54ffe20ad6a6f7cc1ba71c46126&oe=5FDC7EBC), 20.11.2020.

Slika 2.4. Društveno poduzeće „Realise“

Izvor:https://scontent-vie1-1.xx.fbcdn.net/v/t31.0-8/s960x960/621617_480430018653355_8879607_o.jpg?_nc_cat=107&ccb=2&_nc_sid=7aed08&_nc_ohc=HUTNim7-zoAX_RlIRa&_nc_ht=scontent-vie1-1.xx&tp=7&coh=67a295afa608b09b6d647b4d4641ef52&oe=5FDD3C9E, 20.11.2020.

2.2. DSE: demokratsko i partnersko upravljanje u službi učinkovitosti

Jedan od glavnih doprinosa DSE je građansko i demokratsko upravljanje. DSE, stvaranjem pluralne ekonomije, omogućava nadilaženje javnog / privatnog antagonizma. Predlaže alternativni model koji ne samo da doprinosi ekonomskom životu organizacija i društva, već omogućava ljudima i društvenim i građanskim pokretima koji misle drugačije da se mogu izraziti i stvoriti alternative.

2.2.1. Demokratsko upravljanje kao sredstvo pluralne učinkovitosti

Specifični demokratski i participativni načini upravljanja poduzeća igraju ključnu ulogu u pluralnoj učinkovitosti DSE-a, omogućujući bolju ravnotežu svih društvenih, okolišnih i tehnoloških pitanja koja treba uzeti u obzir. Dakle, specifična priroda upravljanja DSE organizacijama uključuje i načela glasanja (1 osoba = 1 glas) i procese informiranja i osposobljavanja za razumijevanje funkcioniranja DSE poduzeća. Pored toga, postavlja se pitanje predanosti i volontiranja što omogućava umnožavanje djelovanja DSE organizacije na njenom području. Konačno, upravljačke strukture poduzeća DSE moraju uravnotežiti demokratske

procesu s jasnom učinkovitošću donošenja odluka koja omogućava učinkovito upravljanje poduzećima.

2.2.2. Djelovanje zajedno: inovacije, sinergije i partnerstva

DSE promovira stvaranje lokalnih i regionalnih sinergija i partnerstva. Ovdje je riječ o različitim oblicima udruživanja i saveza te uzajamnoj učinkovitosti koju oni stvaraju. DSE modeli su posebni ekonomski modeli kojima svrha nije obogaćivanje samo po sebi, već valorizacija resursa koji se dijele / preraspodjeljuju / reinvestiraju u ljude i područja.

Primjeri za Os 2.2.1. i 2.2.2. su zadruge. Kada govorimo o samim začetima razvoja društvene i solidarne ekonomije, svakako valja spomenuti zadruge kao njezine korijene. Zadruge predstavljaju dragovoljna, otvorena, samostalna i neovisna društva kojima upravljaju njezini članovi koji svojim radom i drugim aktivnostima ili korištenjem usluga zadruga, na temelju zajedništva i uzajamne pomoći ostvaruju, unapređuju i zaštićuju svoje pojedinačne i zajedničke gospodarske, ekonomske, socijalne, obrazovne, kulturne i druge potrebe i interese.

Zadruge imaju specifičan način financiranja, koji se prvenstveno oslanja na solidarnost.

Primjerice, osnivanje stambenih zadruga dovelo je do procvata kooperativnog stanovanja u nekim regijama svijeta. Stambena zadruga u Švicarskoj - CODHA osnovana 1994. godine, ima oko 2.600 članova, posjeduje 9 zgrada i upravlja s ukupno 190 stanova. Stambene zadruge, uključujući i CODHA-u financiraju članovi zadruga te se udružuju u zadružne stambene federacije. Zadružne stambene federacije održavaju fondove solidarnosti, a financiraju se iz pojedinih stambenih zadruga pri čemu stvaraju veći fond (Scruggs, 2017; prema: Hudson et al., 2019). Zadruge tada mogu pristupiti novom financiranju za financiranje novih stanova i otkupa zemljišta ili popravke postojećih stambenih objekata. Osnivanjem stambenih zadruga, omogućuje se ostvarivanje socijalne kohezije i povećanje socijalnog kapitala.

2.3. DSE: učinkovit i održiv odgovor na potrebe stanovništva

2.3.1. Od učinkovitih odgovora na ljudske potrebe do održivosti zajednice: socijalna kohezija, solidarnost i uključenost

Društvena i solidarna ekonomija kombinira produktivne aktivnosti i društvena očekivanja vezana uz ekološke, građanske i društvene ciljeve. U tom smislu, DSE predstavlja sredstvo demokratske

solidarnosti u neposrednoj blizini teritorija i zajednica koji omogućuju stvaranje socijalne kohezije i uključenosti.

Živimo u dobu sve većeg siromaštva, nejednakosti i ekonomske nesigurnosti. Društvena i solidarna ekonomija stoga nastoji povezati različite prakse i koncepte, na lokalnoj razini, kako bi smanjila neželjene tokove ekonomskog, gospodarskog, socijalnog i svakodnevnog života. Zbog svojih lokalnih i regionalnih korijena, DSE može doprinijeti održivom razvoju koji umanjuje nejednakost i siromaštvo. DSE se mobilizira za provedbu ciljeva održivog razvoja (SDGs), posebno u pogledu staništa, sigurnosti hrane, zaštite okoliša, lokalnog razvoja, promicanja prava žena, obrazovanja, zdravlja i tranzicije energije i transformacije mehanizama financiranja. U svim tim područjima, DSE nudi kvalitetne usluge, čija se učinkovitost često ističe pojmom povjerenja, građanskog angažmana i općeg interesa. Nadalje, nudi rješenja koja proizlaze iz mobilizacije miješanih javnih, privatnih i zajedničkih resursa, nudeći stvarne prijedloge rješenja za ove velike javne izazove.

Slika 2.5. Stanovi koje je uredila stambena zadruga CODHA u Genevi

Izvor: Nikolina Nemec, Geneve, 29.10.2019., 14:00

Slika 2.6. Stanovi koje je uredila stambena zadruga CODHA u Genevi

Izvor: Nikolina Nemec, Geneve, 29.10.2019., 14:00

Slika 2.7. Stanovi koje je uredila stambena zadruga CODHA u Genevi

Izvor: Nikolina Nemec, Geneve, 29.10.2019., 17:00

3. Opis istraživanja – STUDIJA SLUČAJA

3.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je odrediti potencijal za implementaciju koncepta društvene i solidarne ekonomije u manjim lokalnim zajednicama na primjeru Grada Ludbrega.

3.2. Svrha (razlozi) istraživanja

U svrhu ovog završnog specijalističkog rada provoditi će se kvalitativno i kvantitativno istraživanje kako bi ispitali mišljenje, iskustvo i značenje koje predstavnici javnog, privatnog i neprofitnog sektora daju konceptu solidarnosti u lokalnoj zajednici, odnosno u Gradu Ludbregu te na koji način se koncepti društvene i solidarne ekonomije mogu implementirati u JLS RH.

Definiranje koncepta:

Društvena i solidarna ekonomija vs. Socijalna i solidarna ekonomija

- Prije same definicije koncepta važno je odrediti razliku između socijalnog i društvenog. U engleskom jeziku nailazimo na koncept *social and solidarity economy*, *social entrepreneurship*, *social enterprise* i sl. Problem u određivanju je li društvena ili socijalna ekonomija leži u izravnom prevođenju pojmova bez razumijevanja konteksta u kojem su nastali. U Hrvatskoj je već pomalo uvriježeno mišljenje i mnoge organizacije civilnog društva i drugi dionici javnog i privatnog sektora upotrebljavaju riječ socijalno, primjerice socijalno poduzetništvo, socijalni poduzetnik i sl. Prema Lupšić et al. (2012) riječ „socijalno“ ima usko određenje područja djelovanja te svoje područje djelovanja veže prvenstveno uz sektor socijalne skrbi zanemarujući ostale mogućnosti djelovanja poput sektora eko-turizma, organske poljoprivrede, kulture i drugih djelatnosti. Iz spomenutih razloga, u ovom radu koristit će se koncept društvena ekonomija koji obuhvaća širi segment djelatnosti od socijalne ekonomije. Nadalje, zbog kompleksnosti pojma i postojanja različitih ekonomija (društvena ekonomija, nova ekonomija, humana ekonomija, održiva ekonomija, solidarna ekonomija, društvena ekonomija) koje su se razvile još sredinom 80-ih godina prošlog stoljeća kao protuteža dominantnom ekonomskom sustavu – neoliberalnom kapitalizmu, valja objasniti i razlog zašto društvena i solidarna ekonomija. Iako se u dijelu literature (Moulaert i Ailenei, 2005.; Kawano, 2013) često ta dva pojma poistovjećuju, oni ipak dijele bitne razlike. Moulaert i Ailenei (2005.) solidarnu ekonomiju vide kao jednu od dimenzija društvene ekonomije, dok Laville (1992.)

vidi solidarnu ekonomiju kao „novu generaciju društvene ekonomije s brojnim oblicima ekonomske aktivnosti. Nadalje, Lipietz (2001.) „smatra kako društvena ekonomija vidi solidarnu ekonomiju kao vlastito rasipno dijete, a solidarna ekonomija društvenu ekonomiju kao svog sklerotičnog roditelja”. No razlika između ta dva pojma leži u želji za korjenitom promjenom. Društvena ekonomija smještena je unutar nevladinog sektora, dok je solidarna ekonomija integrirana između nevladinog, javnog i privatnog sektora. Prema Kawano (2013) društvena ekonomija shvaćena je kao komplementarna neoliberalnom kapitalizmu ili je njezin sastavni dio čija je uloga osvješćivanje i rješavanje problema poput siromaštva, nezaposlenosti ili socijalne isključenosti. Isti autor smatra da je radikalno krilo društvene ekonomije slično konceptu solidarne ekonomije u smislu da se tu nalazi želja za promjenom dominantnog ekonomskog sustava. S takvim tumačenjem slaže se i mreža RIPESS koje koristi sinergiju ta dva pojma i integrira društvenu i solidarnu ekonomiju. Prema tome, za mrežu RIPESS društvena i solidarna ekonomija predstavlja koncept koji okuplja organizacije, poduzeća i društvene pokrete koji teže demokratizaciji i transformaciji ekonomije. Uz solidarnu ekonomiju, društvena ekonomija predstavlja ekonomsku aktivnosti koja nije kontrolirana ni direktno od države niti tržišnom logikom profita, aktivnost koja daje prednost ostvarenju dobrobiti zajednica i marginaliziranih osoba u odnosu na pristrane političke direktive ili individualne koristi“ pri čemu se društveno razumijeva kao „prostor zajednice gdje se individualizam tržišta i otuđenje državne birokracije mijenjaju glasom zajednice i ekonomskom aktivnošću koja odgovara na potrebe zajednice“ (McMurtry, 2013: 12, prema: Šimleša, 2015). S druge strane, solidarna ekonomija ide korak dalje i kroz ekonomske modele teži društvenoj i sistemskoj transformaciji te često izražava protivljenje kapitalizmu kao takvom (RIPESS, 2015). Nadalje, koncept društvene i solidarne ekonomije uključuje različite aktere kao što su zadruge, poduzeća, udruge, neformalne grupe, inicijative za međusobno pomaganje, mreže zajedničke proizvodnje, mreže pravedne trgovine, asocijacije neformalne ekonomije, lokalne sustave trgovinske razmjene, lokalne valute i korištenje alternativnog novca, ekonomiju dijeljenja i darivanja, upravljanje zajedničkim dobrima te druge (UN Inter Agency TFSSE, 2014). (Šimleša et al., 2015.)

- Na navedenim definicijama društvene i solidarne ekonomije temelji se i ovaj rad. Kvantitativnom i kvalitativnom analizom stanja gospodarstva u Ludbregu, određeno je postoje li temelji i potencijal za implementaciju društvene i solidarne ekonomije (DSE) u Gradu Ludbregu.

Modeli društvene i socijalne ekonomije

- Modeli društvene i socijalne ekonomije predstavljaju prakse koje je najbolje implementirati u lokalne zajednice. Neki od njih su pravedna trgovina, zadruge, lokalne i regionalne valute

3.3.Ciljevi istraživanja

1. Analiza stanja gospodarstva u Gradu Ludbregu
2. Mogućnosti implementacije DSE u Gradu Ludbregu

3.4.Istraživačko pitanje

Postoje li u Gradu Ludbregu temelji za razvoj i implementaciju društvene i solidarne ekonomije?

3.5.Metode prikupljanja podataka

U okviru ovog rada provelo se kvalitativno i kvantitativno istraživanje. Kvalitativnim istraživanjem analizirala se pozadina (početno stanje) i preduvjeti za primjenu i implementaciju modela društvene i solidarne ekonomije u lokalnoj zajednici, dok se kroz kvantitativno istraživanje dobio pregled stanja u Gradu Ludbregu za kreiranje i implementaciju spomenutog modela.

Metode prikupljanja podataka bili su intervju, fokus grupe i anketa. One su korištene kao terenske metode jer su se podaci prikupljali u realnim životnim situacijama, na terenu.

Metodom istraživačkog intervjua nastojao se analizirati koncept društvene i solidarne ekonomije – preduvjeti za njegovu implementaciju, prednosti te nedostatke. Za potrebe ovog rada korištena je metoda polustrukturiranog intervjua. Voditelj istraživanja imao je unaprijed zadane teme i unaprijed predviđeni sadržaj razgovora, no bez strogo formuliranih pitanja jer je cilj bio prikupiti što više informacija o predmetu istraživanja. Koncept društvene i solidarne ekonomije relativno je neistraženo polje u Hrvatskoj te se u okviru ovog rada provelo orijentacijsko istraživanje kako bi se pobliže odredilo što je društvena i solidarna ekonomija. Polustrukturirani intervju je najprikladnija metoda dobivanja relevantnih podataka, a korištena je na uzorku eksperata.

Posebna vrsta intervjua, odnosno fokus grupe korištena je na uzorku građana grada Ludbrega, pripadnika neprofitnih organizacija i drugih relevantnih organizacija koje su važne za lokalni razvoj. Fokus grupe bile su dopuna provedenoj anketi, a omogućile su intervjuiranje više ispitanika istovremeno. Fokus grupe bile su vođene od strane moderatora prema unaprijed utvrđenom planu i predviđenim pitanjima potičući pritom slobodnu raspravu na zadanu temu.

Anketom se ispitala kvaliteta života građana Ludbrega. Temeljem dobivenih rezultata analiziralo se na koji način bi se mogao model društvene i solidarne ekonomije primijeniti u gradu Ludbregu. Anketom se nastojao dobiti uvid u stavove, mišljenja, preferencije i motive građana Grada Ludbrega o kvaliteti života u lokalnoj zajednici, stavljajući naglasak na javne usluge, osjećaj pripadanja lokalnoj zajednici, susjedske odnose te ekonomske, socijalne i kulturne komponente lokalne zajednice.

3.6.Uzorak

U istraživanju su se koristile dvije vrste uzorka.

Za potrebe znanstvene analize koncepta DSE koristio se neprobabilistički namjeran uzorak ili uzorak eksperata jer se kroz intervju stručnjaka analizirao koncept DSE te što jedinice lokalne samouprave trebaju ispuniti kako bi primijenile navedeni koncept. Stručnjaci koji su sudjelovali u intervjuu članovi su globalne mreže RIPPESS za promociju društvene i solidarne ekonomije.

Drugi uzorak na kojem se provela anketa bio je uzorak dobrovoljaca jer su u istraživanju sudjelovali oni predstavnici koji su se dobrovoljno javiti za sudjelovanje. Ovaj uzorak izabran je zbog toga što se radi o orijentacijskom istraživanju kojem je cilj analiza primjene koncepta društvene i solidarne ekonomije u gradu Ludbregu. Uzorak dobrovoljca činili su građani Grada Ludbrega, te osobe koje su zaposlene u javnim institucijama, privatnom sektoru te članovi neprofitnih organizacija.

Definiranje uzorka:

Građani Grada Ludbrega: u istraživanju je sudjelovalo 98 ispitanika koji žive na području Grada Ludbrega.

Znanstvena zajednica i organizacije koje istražuju i analiziraju DSE – članovi udruge RIPPESS. RIPPESS je globalna mreža posvećena promicanju socijalne i solidarne ekonomije. Sama

mreža članica (Latinska Amerika i Karibi, Sjeverna Amerika, Europa, Afrika, Azija i Oceanija) okuplja nacionalne i sektorske organizacije, osiguravajući na taj način snažno teritorijalno uporište. U trenutnom globalnom kontekstu, RIPESS potiče interkontinentalnu suradnju za društvenu i solidarnu ekonomiju na lokalnoj i globalnoj razini. Članovi RIPESS-a vjeruju u važnost globalizacije solidarnosti i sposobnosti izgradnje i jačanja gospodarstva koje ljude i planet stavlja u središte aktivnosti.

PITANJA ZA INTERVJU:

STRUČNJACI

1. Što je za Vas DSE? Kako biste definirali DSE?
2. Na čemu se temelji koncept socijalne i solidarne ekonomije?
3. Po čemu se DSE razlikuje od ostalih ekonomskih modela prisutnih u današnjem društvu?
4. Koje preduvjete JLS moraju imati da bi uspostavile DSE?
5. Što je važno za implementaciju modela DSE u lokalnoj zajednici?
6. Postoje li zapreke implementaciji tog modela u manjim JLS? Može li se DSE implementirati u manjim JLS-ovima?
7. Koje su glavne prednosti DSE?
8. Što EU čini po tom pitanju?
9. Na što utječe DSE? Može li primjenom DSE poboljšati i unaprijediti ekonomski razvoj JLS-ova?
10. Što razlikuje gradove/općine koje primjenjuju DSE od drugih?
11. Na koja područja i sektore se primjenjuju koncepti DSE?

4. Rezultati istraživanja

4.1. Analiza financijskih pokazatelja u gradu Ludbregu

4.1.1. Analiza gospodarstva na području grada Ludbrega u 2018. godini

U 2018. godini na području grada Ludbrega poslovalo je ukupno 200 aktivnih gospodarskih subjekata, kod kojih je bilo zaposleno ukupno 2.562 djelatnika. Prosječna mjesečna neto plaća zaposlenih kod poduzetnika u prethodnoj godini iznosila je 4.908 kn. Prema veličini, najviše je malih poduzetnika koji čine 96% svih poduzetnika s područja grada Ludbrega, dok preostalih 4% čine srednji poduzetnici. Unatoč malom udjelu u ukupnom broju, srednji poduzetnici ostvaruju

većinu prihoda na području grada Ludbrega (60%), dok su mali poduzetnici realizirali 40% ukupnog prihoda u 2018. godini. Najveći udio investicija u dugotrajnu imovinu odnosi se na male poduzetnike te čine 65% ukupnih ulaganja. Što se tiče zaposlenosti, najviše zaposlenih bilo je kod srednjih poduzetnika 53%, a 47% djelatnika bilo je zaposleno kod malih poduzetnika.

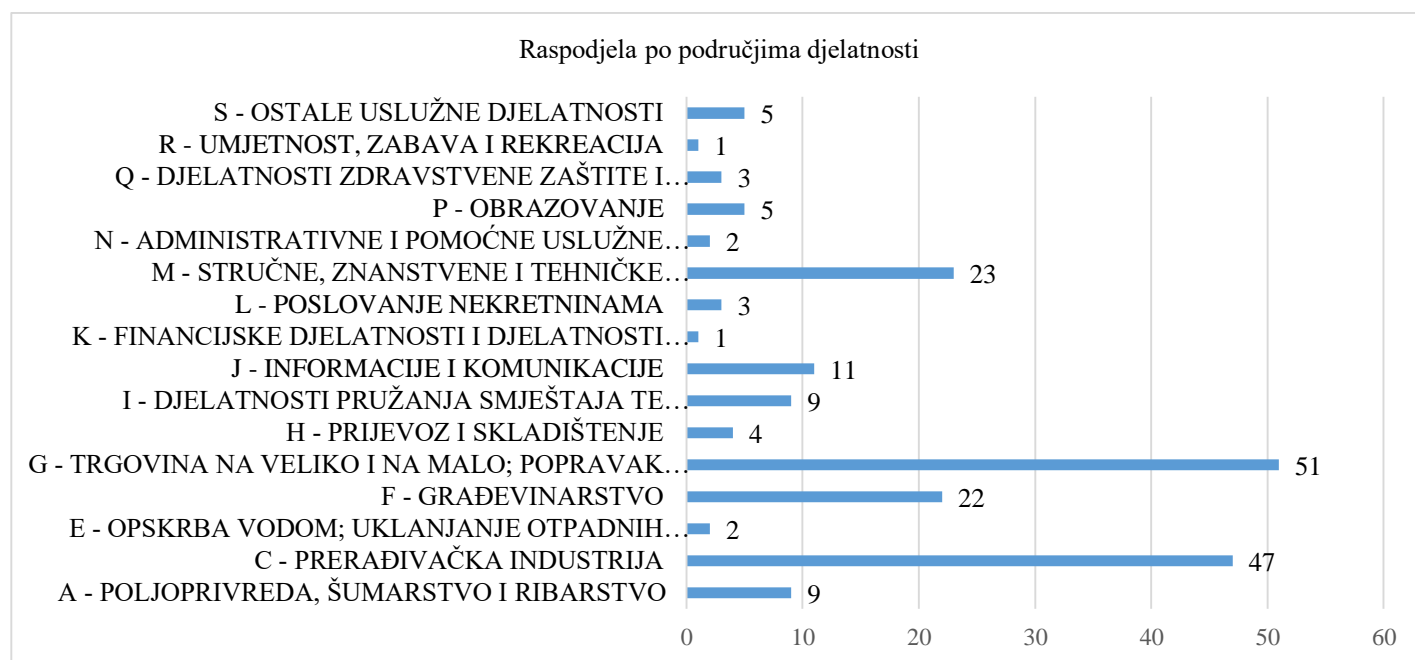
Broj registriranih obrta krajem 2018. godine bio je 139. Obrtnici grada Ludbrega djeluju u Udruženju hrvatskih obrtnika Ludbreg.

Grad Ludbreg zauzima 4. mjesto po ukupnom broju poduzetnika u Varaždinskoj županiji. Isto mjesto Ludbreg zauzima i prema broju zaposlenih, dok po prosječnoj mjesečnoj neto plaći zauzima 9. mjesto. Prema ukupnim prihodima Grad Ludbreg zauzima 5. mjesto sa ostvarenih 1.17 mlrd. kn ukupnih prihoda.

4.1.2. Osnovni financijski pokazatelji poslovanja poduzetnika

Ocjena financijskih rezultata gospodarstva grada Ludbrega u 2018. godini temelji se na financijskim podacima o financijskim rezultatima poslovanja poduzetnika koji su dobiveni od financijske agencije Fine. Ovom analizom obuhvaćene su pravne osobe te dio obrtnika koji su obveznici poreza na dobit. Za potrebe analize odabran je uzorak poduzetnika za prikaz stanja gospodarstva na području Grada Ludbrega.

Grafikon 4.1. Raspodjela poduzetnika po područjima djelatnosti

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

U strukturi gospodarstva, u gradu Ludbregu najzastupljenija je trgovačka djelatnost sa 51 poduzetnikom, prerađivačka industrija nalazi se na drugom mjestu sa 47 poduzetnika, dok se stručna, znanstvena i tehnička djelatnost nalazi na trećem mjestu sa 23 poduzetnika.

Najviše zaposlenih je u prerađivačkoj industriji, ukupno 1.764 djelatnika, a što je povećanje od 6,65% u odnosu na 2017. godinu. Njihov udio u ukupnom broju zaposlenih kod poduzetnika je 78,12%.

Tablica 4.1. Financijski rezultati poslovanja poduzetnika Grada Ludbrega u 2018. godini

Opis	2017.	2018.	Indeks 2017./18.
Broj poduzetnika	200	200	0
Broj dobitaša	171	154	-9,94%
Broj gubitaša	29	46	+58,62%
Broj zaposlenih	2.374	2.562	+7,92%
Ukupni prihodi	1.040.938.943 kn	1.175.720.232 kn	+12,95%
Ukupni rashodi	989.123.048 kn	1.122.941.394 kn	+13,53%
Dobit prije oporezivanja	63.995.611 kn	63.821.328 kn	-0,27%
Gubitak prije oporezivanja	12.179.716 kn	11.042.490 kn	-9,34%
Porez na dobit	6.037.081 kn	7.562.368 kn	+25,27%
Dobit razdoblja	57.947.268 kn	56.411.958 kn	-2,65%
Gubitak razdoblja	12.168.454 kn	11.195.488 kn	-8,00%
Broj uvoznika	26	29	+11,54
Broj izvoznika	41	47	+14,63%
Uvoz	193.982.086 kn	221.698.794 kn	+14,29%
Izvoz	474.026.738 kn	556.446.451 kn	+17,39%
Trgovinski saldo (izvoz minus uvoz)	280.044.652 kn	334.747.657 kn	+19,53%
Broj investitora	18	21	+16,67%
Prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenom	4.860	4.908	+0,98%

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

Od ukupno 200 poduzetnika s područja Grada Ludbrega, njih 154 poslovalo je s dobiti, dok je 46 poduzetnika u svojim financijskim izvještajima iskazalo gubitak.

U 2018. godini, ostvarena je dobit poduzetnika u iznosu od 56,4 milijuna kuna, dok je ostvaren gubitak u iznosu od 11,2 milijuna kuna.

Poduzetnici s područja Grada Ludbrega u 2018. godini ostvarili su ukupne prihode u iznosu od 1,17 milijardi kuna što je u odnosu na usporednu 2017. godinu više za 12,95% te čini 4,4%

ukupnih prihoda Varaždinske županije i 0,16% ukupnih prihoda ukupnog hrvatskog poduzetništva.

Ukupni rashodi u iznosu od 1,12 milijardi kuna povećani su za 13,53% u odnosu na usporednu 2017. godinu.

U 2018. godini ludbreški poduzetnici smanjili su dobit prije oporezivanja za 0,27% i dobit razdoblja za 2,65%. Gubitak prije oporezivanja smanjio se za 9,34%, a gubitak razdoblja za 8%.

Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom povećala se za 0,98% s obzirom na 2017. godinu.

Broj investitora u Ludbregu povećao se za 3, što čini ukupan porast od 16,67%.

Ludbreški poduzetnici u 2018. godini bilježe značajan rast trgovinskog salda od 19,53% što je posljedica povećanja izvoza.

Tablica 4.2. Poduzetnici grada Ludbrega prema najvećoj ostvarenoj dobiti razdoblja u 2018. godini (iznosi u milijunima kuna)

Rang	OIB	Naziv	Mjesto	Dobit razdoblja	
				2017.	2018.
1.	95072828169	ACG LUKAPS d.o.o.	Ludbreg	18,76	15,13
2.	62566427718	DUCATI KOMPONENTI d.o.o.	Ludbreg	1,82	4,14
3.	36941458821	OPREMA d.d.	Ludbreg	4,76	3,66
4.	17079690143	LED d.o.o.	Ludbreg	2,73	3,45
5.	78723936298	INOXMONT d.o.o.	Sigetec Ludbreški	3,09	3,33
Ukupno 5 najvećih prema dobiti razdoblja				31,16	29,71

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

U gradu Ludbregu posebno se ističe ACG LUKAPS d.o.o. koji svojom dobiti u 2018. godini zauzima udio od 27,04% ukupne dobiti svih poduzetnika. Osim navedenoga društva, po ostvarenoj dobiti razdoblja, među poduzetnicima Grada Ludbrega izdvajaju se srednje veliki poduzetnici DUCATI KOMPONENTI d.o.o. sa 4,14 milijuna kuna dobiti razdoblja, OPREMA d.d. sa 3,66 milijuna kuna, slijede mali poduzetnik LED d.o.o. sa 3,33 milijuna kuna ostvarene dobiti razdoblja te srednje velik poduzetnik INOXMONT-VS d.o.o. sa 3,33 milijuna kuna ukupne ostvarene dobiti razdoblja u 2018. godini.

Tablica 4.3. Plaće zaposlenih u poduzetništvu Grada Ludbrega u 2018. godini

Opis	2017.	2018.	Indeks 2017./18.
Troškovi osoblja	214.378.000 kn	233.295.327 kn	+8,12%
Neto plaće i nadnice	140.318.000 kn	150.880.457 kn	+7,00%
Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenom	7.508 kn	7.588 kn	+1,07%
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom	4.860 kn	4.908 kn	+0,98%

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

Grad Ludbreg u 2018. godini bilježi porast troškova osoblja od 8,12%. Iste godine bilježi se i povećanje neto plaća i nadnica za 7%. Prosječna mjesečna bruto plaća povećala se za 1,07% u donosu na 2017. godinu, dok je prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom u 2018. godini zabilježila porast od 0,98%.

4.1.3. Usporedba poslovanja poduzetnika grada Ludbrega s rezultatima poduzetnika na razni Varaždinske županije i Republike Hrvatske

Tablica 4.4. Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika RH, Varaždinske županije i Ludbrega u 2018.

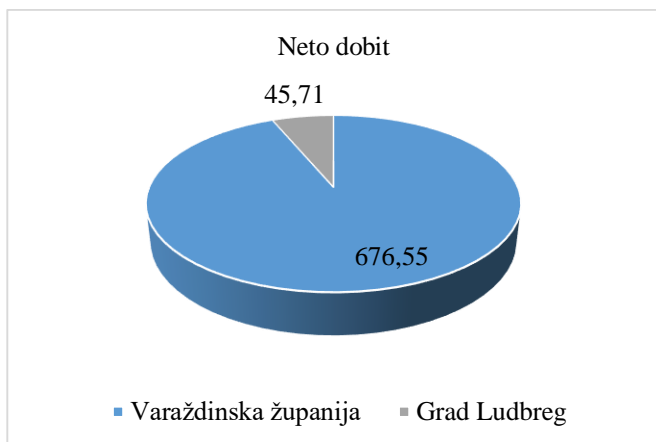
Teritorijalna razina	Broj poduzetnika	Broj zaposlenih	Ukupni prihod	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Neto dobit
	Broj	Broj	Iznos	Iznos	Iznos	Iznos
Republika Hrvatska	141.021	924.268	737,16 mlrd.kn	46,29 mlrd.kn	17,06 mlrd.kn	29,23 mlrd kn.
Varaždinska županija	4.144	42.685	26,40 mlrd.kn	1,20 mlrd.kn	527,05 mil.kn	676,55 mil.kn
Ludbreg	200	2.528	1,17 mlrd.kn	55,95 mil.kn	10,25 mil.kn	45,71 mil.kn

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

Poduzetnici Grada Ludbrega zapošljavaju 0,3% ukupno zaposlenih osoba Republike Hrvatske ili 5,92% ukupno zaposlenih u Varaždinskoj županiji. Iako čine tek 4,83% od broja poduzetnika u Varaždinskoj županiji, ludbreški poduzetnici u neto dobiti poduzetnika Varaždinske županije sudjeluju sa 6,76%.

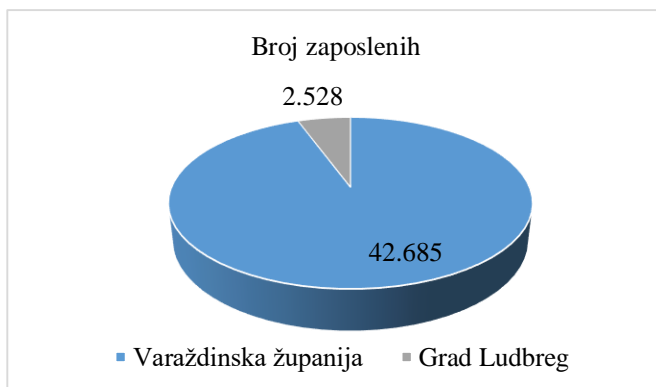
Na listi 10 poduzetnika sa najvećim prihodom, na desetom mjestu nalazi se tvrtka ACG LUKAPS iz Ludbrega koji sa svojih 339,12 milijuna kuna ukupnih prihoda godišnje čini 1,31% ukupnih prihoda svih poduzetnika Varaždinske županije.

Grafikon 4.2. Neto dobit grada Ludbrega 2018. godine

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

Grafikon 4.3. Broj zaposlenih grada Ludbrega 2018. godine

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

4.1.4. Izvozne aktivnosti Grada Ludbrega

Gospodarstvo grada Ludbrega u vanjskotrgovinskoj razmjeni bilježi pozitivna kretanja pokazatelja izvoza i uvoza, te ukupne vanjskotrgovinske robne razmjene. Ostvaren je pozitivan saldo robne razmjene, što ukazuje na ostvarenje trgovinskog suficita.

Tablica 4.5. Uvoz i izvoz u 2018. godini

Opis	2017.	2018.	Indeks 2017./18.
Uvoz	193.982.086 kn	221.698.794 kn	+14,29%

Izvoz	474.026.738 kn	556.446.451 kn	+17,39%
--------------	----------------	----------------	---------

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

Uvoz poduzetnika grada Ludbrega u 2018. godini povećao se za 14,29% ili za 27.716.708 kn. Izvoz poduzetnika grada Ludbrega veći je od uvoza, te u 2018. godini iznosi 82.419.713 kn, odnosno, povećao se za 17,39% u odnosu na 2017. godinu.

Sukladno navedenome, broj uvoznika u 2018. godini povećao se za 11,54% u odnosu na 2017. godinu, dok je broj izvoznika povećan za 14,63%.

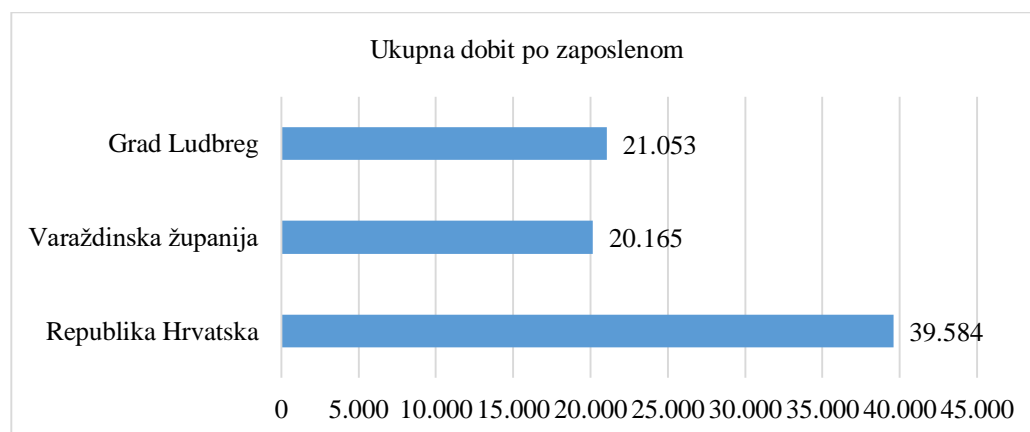
Tablica 4.6. Uvoz i izvoz Grada Ludbrega u usporedbi sa Varaždinskom županijom u 2018. godini

	Grad Ludbreg		Varaždinska županija	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Uvoz	193.982.086 kn	221.698.794 kn	6.654.691.774 kn	6.399.144.964 kn
Izvoz	474.026.738 kn	556.446.451 kn	9.102.410.242 kn	9.145.407.222 kn

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

Poduzetnici grada Ludbrega ostvaruju 6% ukupnog izvoza Varaždinske županije.

Grafikon 4.4. Prikaz dobiti po zaposlenom na području Grada Ludbrega, Varaždinske županije i Republike Hrvatske u 2018. godini

Izvor: Fina – info.BIZ servis, 1.6.2019.

4.2. Interpretacija rezultata intervjua eksperata

Nakon analize statističkih podataka koji pokazuju gospodarski razvoj Grada Ludbrega, gospodarsku strukturu te poduzetničku klimu, slijedi interpretacija polustrukturiranih intervjua koji su provedeni sa svrhom analize koncepta DSE te što jedinice lokalne samouprave trebaju ispuniti kako bi primijenile navedeni koncept. Kao što je već napomenuto, ovo je orijentacijsko istraživanje koje je dalo šire informacije o konceptu društvene i solidarne ekonomije koja je tek u povojima razvoja u Republici Hrvatskoj. U intervjuu su sudjelovali članovi udruženja RIPPESS. U uzorak je ušlo šest eksperata koji su dali svoj doprinos ovom istraživanju. Svih šest eksperata su članovi RIPPESS udruženja.

Anonimnost sudionika i povjerljivost podataka zagwarantirana je šifriranjem svih imena sudionika te podataka iz kojih bi se mogao otkriti identitet sudionika.

Prije početka intervjua, dobiven je pristanak sudionika za sudjelovanje u istraživanju te se na taj način osigurala etičnost u istraživanju.

Analiza rezultata prati unaprijed definirane teme istraživanja. Prva tema odnosi se na definiciju društvene i solidarne ekonomije u kojoj eksperti opisuju DSE i njezine temelje. Druga tema tiče se implementacija DSE u zajednici i koje je preduvjete potrebno zadovoljiti. Zatim slijedi tema koje prednosti ima DSE u odnosu na druge ekonomske modele te uključuje i politiku Europske unije u pogledu novih ekonomskih koncepata. Posljednja tema koja je istražena u okviru ove studije je utjecaj DSE na ekonomski razvoj lokalnih zajednica.

4.2.1. Definicija društvene i solidarne ekonomije i njezini temelji

S obzirom na različite interpretacije društvene i solidarne ekonomije te određivanja njezine jedinstvene definicije, prvo pitanje intervjua odnosilo se upravo na njezinu definiciju. Stručnjak 1 se u svojim odgovorima orijentirao pretežno na određivanje pojma samog po sebi navodeći njezine bitne značajke, ali i ukazuje na pluralnost i fleksibilnost pojma što rezultira njezinim različitim interpretacijama. Za razliku od njega, Stručnjak 2 u određivanju definicije pojma polazi od njezine praktične primjene.

„DSE je bilo koja ekonomska aktivnost i poslovanje ili cjelokupni ekosustav ekonomije koji počiva na principima odgovornosti i solidarnosti, održivosti i fer odnosu prema

zaposlenicima i lokalnoj zajednici gdje se stvara vrijednost. Ono što je bitno za DSE da se ne zadovoljava samo „zapošljavanjem i integriranjem marginaliziranih skupina“ koliko god to neupitno bilo korisno, već traga za prostorima za promjenu odnosa moći, traga za transformativnim aktivnostima.“ (Stručnjak 1)

„Socijalna i solidarna ekonomija okuplja mnoštvo ekonomskih sudionika koji dijele zajedničke vrijednosti koji su konkretno opredijeljeni za ekološku i socijalnu tranziciju. Njihov zajednički cilj je povećati njihov pozitivan utjecaj na društvo.

Aktivna u svim ekonomskim poljima korisnim za održivo društvo, od poljoprivrede do zdravlja preko industrije i stambenog zbrinjavanja, ove tvrtke mogu imati različite pravne oblike (udruživanje, zadruga, društva s ograničenom odgovornošću, itd.), pod uvjetom da poštuju DSE kriterije (transparentnost, kolektivni interes, ograničena profitabilnost, autonomija).

SSE predstavlja oko 10% ekonomske aktivnosti i zaposlenosti u Francuskoj i Švicarskoj.“ (Stručnjak 2)

„Solidarna je ekonomija već mreža ekonomskih sudionika koji su svjesni potrebe da grade mreže za društvenu i okolišnu odgovornost. Oni čine dobru polaznu osnovu za svako društvo.“ (Stručnjak 3)

"Socijalna i solidarna ekonomija je pokret kojem je cilj promjena trenutnih socijalnih i ekonomskih sistema. Principi socijalne ekonomije služe kao novi temelji koji povezuju potrebe pojedinaca sa potrebama zajednice." (Stručnjak 4)

Iz dobivenih odgovora vidljivo je da društvena i solidarna ekonomija nema jedinstveno značenje, te ona predstavlja ekonomsku aktivnost, cijeli ekonomski ekosustav, projekt, poslovanje ili model.

Osim same definicije, važno je bilo istražiti na čemu se temelji društvena i solidarna ekonomija. Kao što je napomenuto u teorijskom djelu, da društvena i solidarna ekonomija svoje uporište nalazi u lokalnom ekonomskom razvoju i ciljevima održivog razvoja, navedeno su pokazali i rezultati intervjua. Za Stručnjaka 1 temelji za DSE nalaze se u pravednom odnosu prema svima uključenima

u poslovnom ili ekonomskom procesu, a za Stručnjaka 5 najvažniji su kriteriji koji razlikuju DSE od ostalih ekonomskih praksi.

„Djelomično smo se dotakli tog u prethodnom pitanju. Temelj je pravedan odnos prema svim uključenima u neki poslovni ili ekonomski proces. To su zaposlenici, vlasnici, dioničari, korisnici, kupci, lokalna zajednica i društvo, okoliš i ekosustavi. U današnjoj ekonomiji glavni temelj je gomilanje profita za vlasnike i dioničare bez obzira na cijenu i posljedice. I to nas ostavlja s čitavim nizom problema s kojima se svijet danas suočava.“
(Stručnjak 1)

„Slično kao i u prethodnom odgovoru, temelji se na upravljanju i poslovnom modelu koji poštuje 4 kriterija: transparentnost, kolektivni interes, ograničena profitabilnost, autonomija.“

Ekološki učinak aktivnosti je također ključna točka.“ (Stručnjak 5)

Društvena i solidarna ekonomija predstavlja novi, ili možemo reći, alternativni način ekonomske prakse te je stoga važno odrediti po čemu se razlikuje od ostalih modela prisutnih u današnjem društvu.

Stručnjak 6 navodi da DSE ne može postojati ukoliko se ne poštuju resursi i ekosustav te pravedna preraspodjela resursa. Za Stručnjaka 2 je glavna razlika što DSE nije toliko orijentirana za profit.

„DSE projekt, aktivnost ili model ne može se neodgovorno odnositi prema resursima i ekosustavima, posebno ne u smislu nepravedne raspodjele pristupa tim resursima i ekosustavima. Ne može biti DSE projekt, aktivnost ili model ako nisu u proces odlučivanja na neki način uključeni zaposlenici, korisnici ili lokalna zajednica. DSE projekti, aktivnosti ili modeli trebaju donijeti promjenu u pozicijama koje uključeni imaju u društvu, treba ih osnažiti.“ (Stručnjak 6)

„Zahvaljujući ograničenoj profitabilnosti, upravni odbor neke tvrtke ne potiče se na donošenje odluka u pravcu profita već u pravcu kolektivnog interesa (dobra ili usluge koja se nudi društvu).

Tvrtke sudjeluju u procesu stalnog poboljšanja svojih ekonomskih praksi.“ (Stručnjak 2)

4.2.2. Implementacija DSE u zajednici i njezini preduvjeti

Prilikom implementacije nekog modela valja imati zadovoljene određene preduvjete kako bi implementacija uspjela i novi model zaživio u zajednici.

Na pitanje koje preduvjete jedinice lokalne samouprave moraju zadovoljiti kako bi uspostavile DSE, dobiveni su sljedeći odgovore:

„Prije svega moraju imati iskrenu želju i predanost pravom provođenju javnih politika za DSE. Bili smo u dosta gradova u Europi gdje su nam partneri nositelji javnih položaja u JLS i kod njih to više nije tabu tema ili misterija. Takve politike postoje i primjenjuju se svuda u Europi i svijetu, ali tamo gdje nema iskrene predanosti da se takve javne politike koje podržavaju DSE provode, tamo niti nema DSE primjera odozgo ili možemo reći da ekosustav DSE-a nije razvijen u potpunosti, jer ga razvijaju samo ljudi okupljeni u određena poslovna udruženja, organizacije civilnog društva ili drugi dijelovi društvenih pokreta. Nakon toga izrađuje se plan rada s vrlo jasnim pokazateljima i potrebnim koracima da cijeli plan uspije te točkama odgovornosti za svaku aktivnost.“ (Stručnjak 1)

„Prvo bi trebali biti svjesni koncepta i provjeriti postoje li aktivni akteri ili mreža.

Tada je važno informirati se i organizirati javni sastanak kako bi se razmislilo o potrebnim i zanimljivim projektima, ali i kako bi se otkrili potencijalni voditelji projekata.

Zatim je važno osigurati mjesta s malim vremenom za eksperimentiranje bez rizika, kao i početna sredstva.“ (Stručnjak 2)

Nakon zadovoljavanja određenih preduvjeta, kreće se s implementacijom. Rezultati analize intervjua pokazali su da su važne komponente za implementaciju projekta komunikacija, povjerenje, kriteriji, manje birokracije te inkubacijsko praćenje poduzetništva.

„Kod implementacije je najvažnije poći od potreba članova zajednice, odrediti mjesta poboljšanja i implementacije novih načina poslovanja i djelovanja koji će uvelike unaprijediti postojeću kvalitetu života u nekoj sredini.“ (Stručnjak 5)

„Važna je komunikacija i povjerenje. Tamo gdje nema niti jednoga isto ide teže. To nam pokazuju uspješni primjeri. Važno je jasno i da se izdvoje sredstva za jačanje cijelog sektora, jer se niti jedan sektor nije razvio bez ulaganja. Posebno je važno uskladiti pravnu regulativu, to je trenutno veliki izazov u Hrvatskoj. A važno je raditi i na edukaciji i vidljivosti, posebno primjera dobre prakse.“ (Stručnjak 1)

„Važno je postaviti kriterije kako bi se stvarno održali socijalni i okolišni projekti snažnog utjecaja. Važno je ne unositi previše birokracije i pomagati voditeljima projekata s europskim potrebama birokracije. Važno je osigurati praćenje poduzetničkog života (inkubacijski).“ (Stručnjak 2)

„Povjerenje i edukacija građana o novim ekonomskim modelima.“ (Stručnjak 3)

Za implementaciju DSE modela nema zapreka u veličini lokalne zajednice, već se može implementirati bilo gdje. Ispitanici su čak mišljenja da se DSE može bolje implementirati u manjim lokalnim zajednicama.

„Za DSE nije važno gdje se implementira. Prema tome, može biti i u manjim i većim lokalnim zajednicama. Ono što je bitno da se prakse DSE ukomponiraju u razvoj lokalne zajednice.“ (Stručnjak 3)

„Veličina JLS-a nema nikakve veze, imamo primjere u ogromnim milijunskim gradovima kao što su Barcelona ili Lyon, a imamo i manja mjesta poput Ungersheim u Francuskoj koji ima svega 2000 stanovnika ili Mantova u Italiji koja ima oko 50000 stanovnika. Bitna je predanost u JLS i konkretan plan razvoja. Razlike će biti u broju zahvaćenih ljudi

naravno i masovnosti, ali bitno je raditi u svim JLS neovisno o broju stanovnika.“
(Stručnjak 1)

„S druge strane, mislim da je to lakše u malim zajednicama: mreža, samopouzdanje, blizina. Možda će prepreka biti u pronalaženju kritične mase koja će projekt / posao učiniti održivim.“ (Stručnjak 2)

4.2.3. Prednosti DSE i politika EU

Društvena i solidarna ekonomija povezuje u jednu cjelinu principe održivog razvoja brinući se o pravednoj raspodjeli resursa i omogućavanju kvalitetnijeg života svih građana i razvoja održive lokalne zajednice.

Za Stručnjaka 1 glavna prednost DSE je povećana kvaliteta života, za Stručnjaka 2 je pružanje usluga svima, društveno osiguranje. Stručnjak 4 smatra da su najvažnije prednosti osluškivanje potreba ljudi te stvaranje uvjeta za njihovo zadovoljenje.

„Prednosti DSE ekonomije su višestruke, no među najvažnijima su svakako stvaranje pristojnih životnih uvjeta za sve građane i članove lokalne zajednice. Ta ekonomija razumije potrebe svih ljudi i stvara uvjete koji omogućavaju razvijanje okvira za njihov uspješan razvoj. To su po meni najvažnije vrijednosti.“ (Stručnjak 4)

„Najveća prednost je što na kraju ispadne povećana kvaliteta života u JLS-ima gdje se SSE primjenjuje. Povećava se zaposlenost i bolje su javne usluge, ljudi se ne iseljavaju i zadovoljniji su, novac odnosno vrijednost neke ekonomske aktivnosti koliko je moguće duže i više ostaje u lokalnoj zajednici i dodatno je osnažuje, a ne kao danas da glavnina vrijednosti odlazi na nečije privatne račune, a lokalnoj zajednici i društvu ostaju problemi i zagađenje.“ (Stručnjak 1)

„Utjecaj u smislu društvenog osiguranja (izgradnja zajednice, pružanje usluga svima, socijalna veza, nejednakosti) i okoliša (manje prijevoza, manje zagađenja okoliša). Također povećava broj radnih mjesta (ekonomske aktivnosti) i lokalne poreze.

Jednostavni projekti / posao za "tržište" grada za turizam, obližnje gradove, posebice ako su to inovativni projekti.“ (Stručnjak 2)

Iako se koncepti DSE primjenjuju po cijelom svijetu i u različitim državama, za potrebe ovog istraživanja, orijentirali smo se što Europska unija čini u pogledu DSE.

„Teško je dati jednoznačan odgovor na to. EU ima razvijene javne politike za potporu i prihvaćanje SSE sektora. Ima i razvijen sustav financijske pomoći kroz fondove i natječaje. Postoji razlika između zemalja EU-a kako primjenjuju svoje javne politike i kako iskorištavaju relativno povoljan EU okvir za sektor. A onda postoje i razlike između pojedinih gradova i regija unutar država EU-a. Hrvatska je tu na žalost odpozadi premda je postojao povoljan moment i atmosfera kad smo donijeli Strategiju razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2015-2020 prije nekoliko godina. Ali ta Strategija je ispala ono što sam ranije naveo da se ne smije dogoditi ako želimo vidjeti pravi razvoj DSE sektora – uglavnom mrtvo slovo na papiru.“ (Stručnjak 1)

„EU financira za razvoj određenih regija. Izvrсна je poluga za pronaći neke korisne DSE projekte!“ (Stručnjak 2)

S obzirom da su u istraživanju sudjelovali eksperti iz područja DSE ekonomije iz Švicarske, grada Geneve, pitali smo ih o implementaciji jednog od praksi DSE, a to je lokalna valuta. Odlučili smo se za taj model s obzirom da direktno zadire u monetarni sustav države.

„Lokalna valuta izvrstan je alat za jačanje ekonomskih veza između poslovanja. To je ujedno i alat za pokretanje novog projekta, zahvaljujući uzajamnoj kreditnoj sposobnosti (mogućnost da tvrtka ide negativno na svoj račun, bez kamatne stope.“ (Stručnjak 2)

„Trebamo komplementarne valute da bi lokalna zajednica bila otpornija, na osnovi jake mreže lokalnih poduzeća. Globalna okolišna i klimatska kriza također pritišće da se iznađu lokalna i konkretna rješenja – a ovo je vrlo jednostavno i pragmatično rješenje.“ (Stručnjak 3)

Léman predstavlja lokalnu švicarsku valutu te smo istražili na koji način teče implementacija lokalne valute u postojeći monetarni sustav.

„Oko 550 poduzeća u Ženevi koristi lokalnu valutu za sedam do osam tisuća klijenata. Možete platiti dio svojih računa švicarskim francima ili eurom, a dio lémanom, nema nikakvih ograničenja. No, prije pokretanja valute važno je imati mrežu SSE-friendly poslovanja.

Nadzor lokalne valute čini Udruženje lokalne valute léman. Demokratski se upravlja, a Glavna skupština vrhovno je tijelo. Budući da smo prekogranični, pridržavamo se i francuskih i EU propisa, kao i švicarskih. Mislimo da je jako važno poštovati tu regulativu. Suradujemo s njima da bismo bili što usklađeniji, a tražimo i potporu politike za novi zakon kako bismo bili još učinkovitiji. Vlada se ne upliće, to joj nije ni kompetencija. Ali ni ne ometa. Lokalna je vlast vrlo zainteresirana; imamo tri mala grada koja prihvataju léman – tri gradonačelnika priznaju isplatu dijela plaće u lémanu. To je svega jedan posto plaće – oko 1000 švicarskih franaka. Ali nije moguće platiti porez u lokalnoj valuti, što nam nije ni važno u ovom trenutku. Da možemo plaćati javni prijevoz, struju, vodu, plin, to bi bio veliki napredak i razgovara se o tome, moglo bi se realizirati za nekoliko mjeseci ili godina. Ako velike tvrtke počnu upotrebljavati léman, one će tražiti i da njime plaćaju porez.

Lokalna valuta je učinkovit alat za teritorijalan održivi razvoj, koja god bila razina razvoja, struktura lokalnog gospodarstva i konjunktura ekonomije. Ako se kreće od lokalnih uvjeta i s lokalnim gospodarskim akterima, lokalne su valute uvijek u skladu s društvom. Uvođenje lokalne valute kod nas je zapravo bilo vrlo jednostavno jer smo razvijena ekonomija. Teško je ako postoji nedostatak likvidnosti. Nismo htjeli čekati drugu krizu, da budemo u teškoćama.

Lokalna je valuta vrlo učinkovit alat za jačanje gospodarskih i komercijalnih veza unutar mreža solidarne ekonomije, ali je također vrlo dobra sredina za širenje tih inovativnih vrijednosti i praksi prema ostatku gospodarstva uključujući javne uprave.“ (Stručnjak 3)

4.2.4. Utjecaj DSE na ekonomski razvoj lokalnih zajednica

Primjena DSE modela uvelike utječe na lokalni razvoj te doprinosi kvaliteti života građana u zajednici.

Stručnjak 1 smatra da društvena i solidarna ekonomija unaprjeđuje ekonomski razvoj jedinica lokalne samouprave.

„Apsolutno, to je jedna od najvećih prednosti SSE pristupa. Glavnina vrijednosti bilo koje ekonomske aktivnosti ostaje u lokalnoj zajednici, povećanjem zaposlenosti i općenito razvojem lokalne ekonomske aktivnosti jača se i opći ekonomski razvoj JLS-ova gdje se SSE sektor razvija. U Europi je trenutno oko 6,5% radne snage zaposleno u ovom sektoru, oko 14 milijuna ljudi, to je ogromna snaga i snažna poruka.“ (Stručnjak 1)

„To je jedan od glavnih ciljeva DSE-a: razvijati ekonomski kapacitet zajednice (osnaživanje), stvaranjem poduzeća bez dobiti ili ograničene dobiti kako bi se postigla dobra ili usluge potrebne zajednici.“ (Stručnjak 2)

Većina ispitanika slaže se da se gradovi ili općine koje primjenjuju DSE razlikuju od ostalih, dok drugi navode da se DSE inicijative mogu naći u svakom gradu ili općini samo ne u tolikoj mjeri.

„Toga smo se isto dotakli ranije. Podaci nam pokazuju da su ljudi u tim JLS-ovima povezaniji i zadovoljniji sa svojim životom. Jača je razina lokalne ekonomije i razvoja te zaposlenost. To je posebno danas bitno kada zbog opće globalne ekonomske nesigurnosti i nepravednih pravila JLS-ovi kao i države imaju sve više izazova održati optimalne proračune koji mogu ispuniti na uključujući i fer način potrebe stanovništva.“ (Stručnjak 1)

„Teško je reći, jer možete pronaći neke SSE inicijative i posao u svakom gradu. No, neki se zalažu za razvoj ove vrste ekonomije. To je pitanje političke strategije i vizije.“ (Stručnjak 4)

Nakon analize DSE modela, njegovih prednosti, načina implementacije i preduvjeta, posljednje pitanje intervjua odnosilo se na analizu sektora i područja u kojima se DSE može primjenjivati.

„Društvena i solidarna ekonomija može se implementirati bilo gdje i u bilo kojem sektoru. Ona se bazira na korištenju obnovljivih izvora energije u različitim sektorima – poljoprivredi, civilnom sektoru, poduzetništvu s naglaskom na socijalno poduzetništvo, poljoprivredi, lokalnoj upravi. Doslovno svugdje.“ (Stručnjak 4)

„Gotovo da nema područja ili sektora gdje se ne primjenjuju koncepti SSE-a. Primjerice, malo ljudi zna da je čak preko petine svih depozita u Europi pohranjeno u etičnim financijskim institucijama, grupacijama ili fondovima. To nam je veliki kapital za daljni razvoj. Socijalne usluge u nekim JLS-ovima u gradovima su većinski u rukama SSE sektora s većim zadovoljstvom korisnika dobivenom uslugom i ono što sam naveo ranije očuvanjem vrijednosti od ekonomske aktivnosti. Proizvodnja korisnih uporabnih stvari i industrija također sve više se organizira kroz zadružni sustav i društvena poduzeća.“ (Stručnjak 1)

„Imamo članove u svim sektorima (poljoprivreda, industrija, IT, kultura itd.). SSE nije sektor već način za proizvodnju i razmjenu u društvu.“ (Stručnjak 2)

Temeljem provedenog istraživanja intervjua eksperata možemo zaključiti da društvena i solidarna ekonomija predstavlja transformativnu aktivnost i cjelokupni ekosustav ekonomije koji počiva na principima solidarnosti i održivog razvoja. Osnovni kriteriji društvene i solidarne ekonomije su transparentnost, kolektivni interes, ograničena profitabilnost i autonomija. Temelji za DSE nalaze se u pravednom odnosu prema svima uključenima u poslovnom procesu (npr. zaposlenicima, vlasnicima, dioničarima, kupcima, lokalnoj zajednici i društvu, ekosustavu i okolišu), a organizacije koje primjenjuju DSE u svom poslovanju poštuju načela održivog razvoja i odgovorno se odnose prema resursima i ekosustavima.

U implementaciji DSE u lokalnoj zajednici gdje se jedinice lokalne samouprave odlučuju za njezinu primjenu važno je zadovoljiti i poduzeti sljedeće korake: važno je imati interes za implementaciju provođenja javnih politika za DSE; razrađen plan rada s jasnim pokazateljima i fazama implementacije DSE; detektiranje zainteresiranih dionika za DSE (poduzeća, organizacije civilnog društva, zadruge); detektiranje potreba zajednice i zainteresiranih dionika i određivanje područja poboljšanja; osigurati uvjete (npr. mjesto) i financijska sredstva za provedbu novih načina poslovanja temeljenih na DSE, odnosno uvesti jednu od praksi DSE u lokalnu zajednicu.

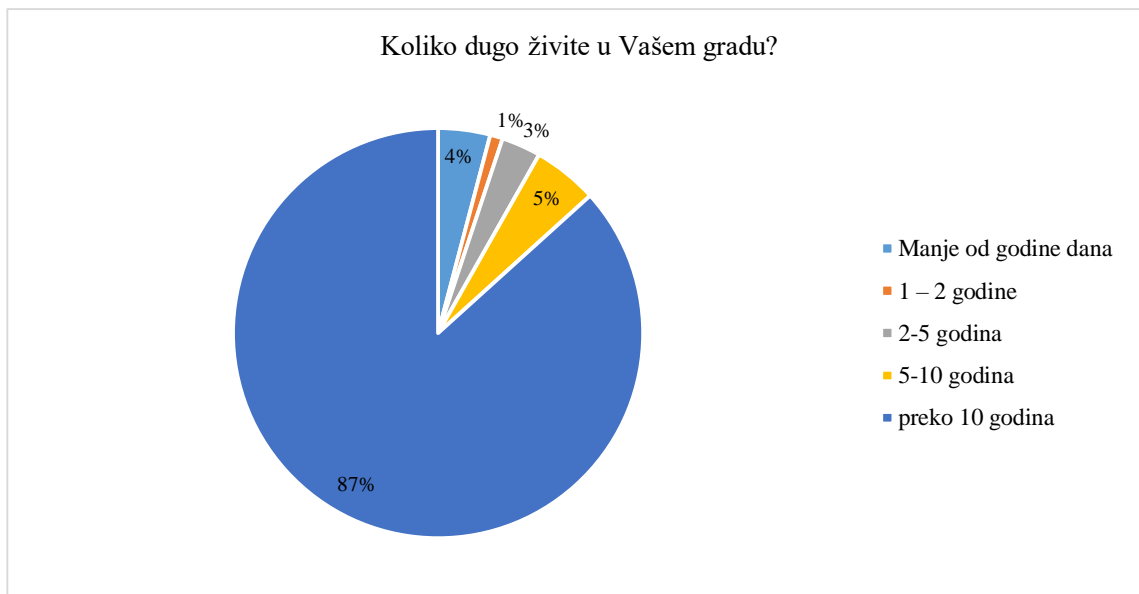
Nadalje, istraživanje je pokazalo da primjena DSE u poslovnim procesima ima značajne prednosti u odnosu na klasični ekonomski model, a to su: stvaranje pristojnih uvjeta za sve građane i članove zajednice, razumijevanje potreba ljudi, povećana kvaliteta života u lokalnim zajednicama, smanjenje nejednakosti, pružanje usluga svima, povećana briga o okolišu što posljedično rezultira smanjenjem zagađenja okoliša te unaprjeđuje ekonomski razvoj jedinica lokalne samouprave. Društvena i solidarna ekonomija nije usko vezana uz jedno područje, već se ona može primijeniti u javnom sektoru, poljoprivrednom i civilnom sektoru. Ipak, najviše se primjenjuje kroz socijalno poduzetništvo koje utemeljuje načela DSE.

4.3. Analiza rezultata anketa

U ovom poglavlju prikazat će se rezultati ankete i fokus grupa. Navedena istraživanja pokazuju polaznu točku u implementaciji nekih od praksi društvene i solidarne ekonomije. Prvo, kao što su i rezultati intervjua pokazali, polazi se od ispitivanja potreba građana, članova lokalne zajednice. Nakon što izraze svoje stavove i temeljem dobivenih rezultata određuju se potrebe koje će biti zadovoljene kroz implementaciju DSE praksi. Istraživanje je započelo u rujnu 2019. godine. Anketa koja je bila korištena u ovom istraživanju temelji se na „The Community Life Survey“ – istraživanju koje se svake godine provodi u britanskim gradovima, na „Quality of Life Survey“ s Novog Zelanda koja obuhvaća stavove ispitanika o kvaliteti života u područjima sigurnosti, usluga, mobilnosti, kulture i s drugima s percepcijom vlastite pozicije i zadovoljstva ostvarenog osobnom dobrobiti u lokalnoj zajednici te je set pitanja o koheziji zajednice preuzet iz upitnika za evaluaciju modela policije u zajednici pod nazivom „The Community Policing Evaluation Survey“ čiji autor je Adam J. McKee (2001).

Ovo istraživanje predstavlja dio projekta kojeg provodi Grad Ludbreg pod nazivom „Partnerstvo za socijalnu i solidarnu ekonomiju“ te su podaci prikupljeni od 98 građana Grada Ludbrega, a obrađeni su u Institutu Ivo Pilar u Zagrebu pod vodstvom doktora znanosti Dražena Šimleše. Kao koordinatorica projekta u Gradu Ludbregu, sudjelovala sam u kreiranju i provedbi ankete koja je bila podijeljena na nekoliko cjelina: osnovni podaci, osjećaji prema gradu i užoj lokalnoj zajednici, vlastiti dom, osjećaj sigurnosti, razina povjerenja u ljude i javnu upravu te stavovi o kvaliteti rada javne uprave, volontiranje i aktivizam, izgled grada i vidljivi problemi, kvaliteta javnih usluga, financijska situacija i ekonomski status, psihofizičko zdravlje, međuljudski odnosi, osjećaj sreće i osobnoga blagostanja, samopercepcija i sociodemografska pitanja.

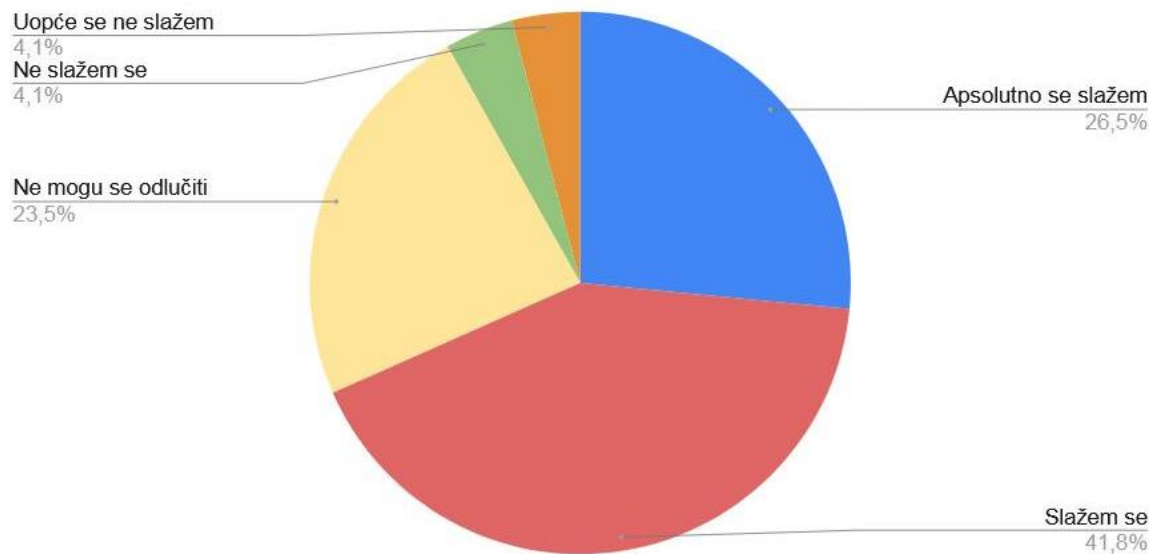
Grafikon 4.5. Koliko dugo živite u Vašem Gradu?

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz grafikona 4.5. razvidno je da većina ljudi koji su ispunili anketu živi u Ludbregu deset i više godina (87%). Manje od godinu dana živi 4% ispitanika, a samo 1% živi 1 do 2 godine.

Grafikon 4.6. Osjećam se ponosno što sam stanovnik mog grada?

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

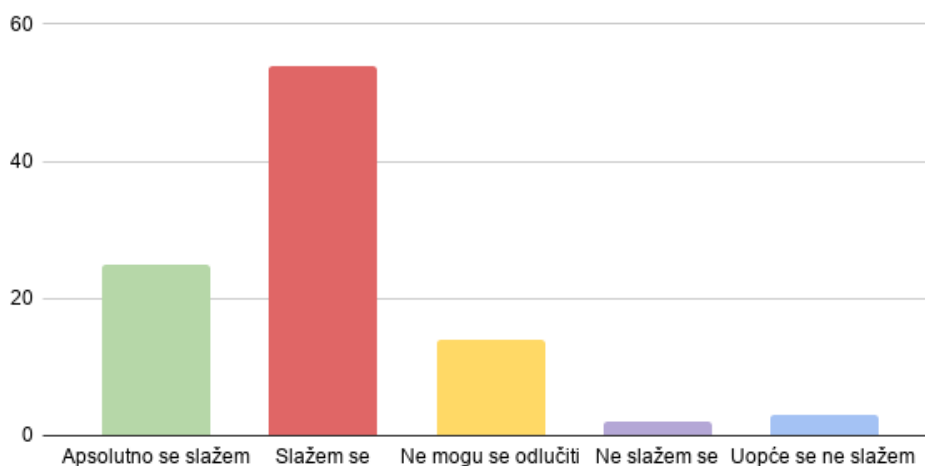
Grafikon 4.6. odnosi se na pitanje koliko se građani i građanke osjećaju ponosno što žive u Ludbregu. Rezultati istraživanja pokazuju da se 68,3 % ispitanika osjeća ponosno što su stanovnici

grada, to jest odgovorili su da se slažu ili da se apsolutno slažu s tom tvrdnjom. Manje od 10% ispitanika (8,2%) ne osjeća se ponosno što živi u Ludbregu, a neodlučnih je 23,5%.

Nadalje, pitali smo ispitanike osjećaju li svoj grad kao odlično mjesto za život. Iz grafikona 4.7. razvidno je da se s tom tvrdnjom slaže svaki drugi stanovnik Grada Ludbrega, 1 od 4 ispitanika se apsolutno slaže, a samo 5% ispitanika se ne slaže s tom tvrdnjom. Oko 14% ispitanika ne može se odlučiti je li Ludbreg odlično mjesto za živjeti.

Grafikon 4.7. Ludbreg kao odlično mjesto za živjeti

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Također, većina ispitanika složila se s tvrdnjom da se osjećaju dijelom lokalne zajednice.

Na pitanje koliko im je važan osjećaj pripadanja zajednici, ali i osjećaj pripadanja susjedstvu 67,4% ljudi smatra da je to važno ili izrazito važno.

Tablica 4.7. Koliko Vam je važno osjećati se dijelom lokalne zajednice i imati osjećaj pripadnosti svome susjedstvu?

Varijabla	Grupa	N	Nije mi uopće važno	Nije mi toliko važno	Ne mogu procijeniti	Važno mi je	Izrazito mi je važno
			%	%	%	%	%
Koliko Vam je važno osjećati se dijelom lokalne zajednice i imati osjećaj pripadnosti svome susjedstvu?	Ludbreg	98	7,1	16,3	9,2	48,0	19,4

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz Tablice 4.7. razvidno je da je više od polovici ispitanika (67,4%, odnosno dvoje od troje ispitanika) važno i izrazito važno osjećati se dijelom lokalne zajednice i imati osjećaj pripadnosti susjedstvu, dok je 23,4% ispitanika izjavilo da im to nije toliko važno.

Razina povjerenja u lokalnoj zajednici dobila je manji postotak slaganja u odnosu na osjećaj pripadnosti lokalnoj zajednici. Rezultati pokazuju da je stanovnicima Grada Ludbrega važno osjećati se dijelom lokalne zajednice i imati osjećaj pripadnosti susjedstvu, no nema baš međusobnog povjerenja.

Tablica 4.8. Vjerujem većini ljudi u mojoj lokalnoj zajednici

Varijabla	Grupa	N	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne mogu procijeniti	Slažem se	Apsolutno se slažem
			%	%	%	%	%
Općenito govoreći, većini ljudi u mojoj lokalnoj zajednici može se vjerovati.	Ludbreg	98	4,1	18,4	39,8	33,7	4,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz Tablice 4.8. razvidno je da trećina građana Grada Ludbrega ima povjerenja u druge i smatraju da se ljudima može vjerovati. Iako su rezultati pozitivni, jer se 22,5% ispitanika ne slaže s navedenom tvrdnjom, ipak je najviše onih koji ne mogu procijeniti – 39,8%. Navedeno možemo protumačiti činjenicom da se ljudi međusobno ne poznaju te im je teško procijeniti razinu povjerenja. Navedeno se može protumačiti da iako je Ludbreg mali grad, članovi zajednice su međusobno distancirani i izolirani.

Tablica 4.9. Osjećaj izoliranosti i usamljenosti u posljednja tri mjeseca

Varijabla	Grupa	N	Gotovo stalno	Vrlo često	Ponekad	Vrlo rijetko	Gotovo nikada
			%	%	%	%	%
Jeste li se u posljednja tri mjeseca osjetili usamljeno ili izolirano?	Ludbreg	98	3,1	7,1	46,9	25,5	17,3

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Pitanje o usamljenosti i izoliranosti povezano je s prethodnim pitanjem. Tablica prikazuje da je puno više pojedinaca koji su vrlo rijetko ili koji nisu gotovo nikada osjetili usamljenost ili izoliranost u posljednja tri mjeseca od onih koji se tako osjećaju gotovo stalno ili vrlo često. Zabrinjavajuće je da se gotovo polovica (46,9%) ispitanika u Ludbregu ponekad tako osjeća. U

današnje doba otuđenja i sve većeg individualizma ovakvi podaci ne bi trebali iznenaditi, ali svakako upozoravaju na moguće trendove kojima treba posvetiti vrijeme i pažnju kako bi se moglo proaktivno reagirati na njihovo ublažavanje.

Tablica 4.10. Odnosi s drugim ljudima

Varijabla	Grupa	N	Nisam, uglavnom imam loše odnose	Moglo bi biti i bolje	Nešto između, s nekima bih mogao/la popraviti odnos, ali s drugima teško	Uglavnom jesam	Izrazito sam zadovoljan/na i imam kvalitetne odnose s većinom ljudi oko sebe
			%	%	%	%	%
Jeste li zadovoljni s odnosima koje imate s bliskim ljudima?	Ludbreg	98	3,1	19,4	10,2	49,0	18,4

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Rezultati prikazani u Tablici 4.10. pokazuju da je više od polovice ispitanika (67,4%) uglavnom i izrazito zadovoljno s odnosima koje imaju s bliskim ljudima. Uglavnom loše odnose ima samo 3,1% ispitanika, 19,4% smatra da bi moglo biti bolje, a 10,2% ispitanika smatra da bi s nekim mogla popraviti odnose, a s nekima ne.

Tablica 4.11. Zadovoljstvo svojim susjedstvom

Varijabla	Grupa	N	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne mogu procijeniti	Slažem se	Apsolutno se slažem
			%	%	%	%	%
Zadovoljan/na sam susjedstvom u kojem živim; ono ispunjava sve moje potrebe i potrebe svih ukućana.	Ludbreg	98	3,1	13,3	31,6	36,7	15,3

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

U tablici 4.11. prikazana je razina zadovoljstva sa susjedstvom u kojem ispitanici žive. Više od polovice ispitanika se (52% ili otprilike svaki drugi ispitanik) ili slaže ili se apsolutno slaže s tom tvrdnjom. Neodlučnih i kojima je teško procijeniti je 31,6%, odnosno nešto manje od trećine.

Tablica 4.12. Razina socijalne podrške i povjerenja u susjedstvu

Varijabla	Grupa	N	Uopće se ne	2	3	4	Sasvim se
			slažem	%	%	%	%
			%	%	%	%	%
U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova itd.	Ludbreg	98	8,2	21,4	29,6	21,4	19,4
Kada nisam kod kuće, mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.	Ludbreg	98	9,2	21,4	23,5	24,5	21,4
Kada bi mi hitno trebalo 200 kuna, susjedi bi mi posudili taj novac.	Ludbreg	98	10,2	27,6	14,3	21,4	26,5
Stanovnici naselja u kojem stanujem se prema potrebi okupe i rješavaju zajedničke probleme.	Ludbreg	98	27,6	24,5	31,6	12,2	4,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.12. pokazuje niz pitanja koja se odnose na socijalnu koheziju i socijalnu podršku u lokalnoj zajednici. Rezultati varijable „U slučaju da se razbolim, mogu računati na pomoć susjeda oko nabave namirnica, lijekova, itd.“ pokazuju da se 40,8% (odnosno dvoje od pet) ispitanika slaže s tom tvrdnjom, 29,6% je onih koji ne mogu procijeniti, a 29,6% se uopće i uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom.

Nešto manje od 50% ispitanika uglavnom i u potpunosti se slažu s tvrdnjom da u svojoj odsutnosti mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće. S druge strane, nalazimo skoro trećinu (30,6%) ispitanika koji smatraju da nikako ne mogu računati na pomoć susjeda oko čuvanja kuće.

Nadalje, iz Tablice 4.12. razvidno je da skoro polovica ispitanika (47,9%) smatra da bi im susjedi posudili novac ukoliko bi im hitno zatrebalo. No, istodobno ovdje nalazimo da 37,8% ispitanika koji smatraju da im u slučaju potrebe susjedi nikako ne bi posudili novac. 14,3% ispitanika ne može procijeniti pomoć susjeda oko posuđivanja novca.

Podaci o posljednjoj varijabli u ovom nizu pokazuju da samo 16,3% ispitanika smatra da se stanovnici u njihovom naselju po potrebi okupe i rješavaju zajedničke probleme, dok se čak nešto više od polovice ispitanika (52,1%) uglavnom i uopće ne slaže s tom tvrdnjom. Skoro trećina ispitanika neodlučna je oko ovog pitanja.

Rezultati prikazani u Tablici 4.12. pokazuju kako ljudi računaju jedni na druge oko nabave namirnica i čuvanja kuće, koje možemo smatrati potrebama u slučaju nužde i pružanju podrške jedni drugima. Na posljednjem pitanju u Tablici 4.12. rezultati pokazuju kako više od polovice ispitanika smatra da se članovi zajednice u Gradu Ludbregu ne okupljaju i ne rješavaju zajedno probleme. Navedeno možemo tumačiti činjenicom da u Ludbregu nije uvriježena praksa građanskog aktivizma, a mjesni odbori koji imaju funkciju okupljanja građana, komunikacije među građanima i rješavanje zajedničkih problema, nisu proaktivni i slabije se orijentiraju na građanske potrebe. S time u vezi, potrebno je potaknuti zajednicu da zajednički rješavaju probleme te uspostaviti novi model suradnje i povezanosti članova zajednice.

Sljedeći niz pitanja odnosi se na aktivizam i građanski angažman stanovnika Ludbrega. Važno je napomenuti da je Grad Ludbreg i grad udruga zbog toga što na ludbreškom području postoji preko 50 aktivnih udruga koje svojim radom pridonose kvaliteti života te socijalnoj koheziji.

Tablica 4.13. Uključenost u rad organizacija civilnoga društva u Ludbregu

Varijabla	Kategorija	
		%
Organizacije civilnoga društva (udruge koje su bliske mojim uvjerenjima, sportska udruženja, donatorske organizacije i dr.)	Ne	43,9
	Da	56,1
	Ukupni N	98

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz Tablice 4.13. vidimo da je u Ludbregu više od polovice ispitanika (56,1%) aktivno u nekoj od organizacija civilnoga društva. Iz toga možemo zaključiti da udruge kao organizacije civilnog društva okupljaju velik broj građana te je civilno društvo razvijeno u Ludbregu.

Uz građanski aktivizam, važno je odrediti i koliko ljudi se bavi volontiranjem. Iz Tablice 4.14. razvidno je da je postotak volontiranja znatno niži od članstva u udruzi.

Tablica 4.14. Sklonost volontiranju

Varijabla	Kategorija	Ludbreg
		%
Jeste li volontirali u posljednja tri mjeseca?	Ne	72,4
	Da	27,6
	Ukupni N	100

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

U Hrvatskoj je volontiranje donedavno bilo na prilično niskim razinama. Posljednjih godina volonterstvo se mnogo snažnije promovira, razvija i prakticira pa broj volontera raste što je pozitivan trend. Značajan čimbenik razvoja volonterstva i poticaj za organizacije civilnog društva i javne ustanove su različiti natječaji kojima Europska Unija potiče razvoj volonterstva.

Tablica 4.15. Razumijevanje načina donošenja odluka u gradskom vijeću

Varijabla	Grupa	N	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Nemam spoznaja o tome	Slažem se	Apsolutno se slažem
			%	%	%	%	%
Jasno mi je kako gradsko vijeće donosi odluke.	Ludbreg	98	7,1	5,1	37,8	29,6	20,4

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.16. Razina uključivanja u postupak donošenja odluka u gradskom vijeću

Varijabla	Grupa	N	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Nemam spoznaja o tome	Slažem se	Apsolutno se slažem
			%	%	%	%	%
Volio/la bi da sam više uključen/na u postupak donošenja odluka gradskog vijeća.	Ludbreg	98	6,1	21,4	32,7	36,7	3,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.17. Mogućnost utjecaja na odluke gradskog vijeća

Varijabla	Grupa	N	Nema nikakav utjecaj	Ima slab odnosno ograničen utjecaj	Ne mogu procijeniti	Ima donekle utjecaj	Ima značajan utjecaj
			%	%	%	%	%
Koliko mislite da javnost ima utjecaja na donošenje odluka u gradskom vijeću?	Ludbreg	98	11,2	20,4	33,7	28,6	6,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablice od 4.15. do 4.17. pokazuju koji je stav ispitanika po pitanju funkcioniranja gradske vlasti te donošenja odluka u gradskom vijeću. Rezultati prikazani u Tablici 4.15. pokazuju kako polovica ispitanika (50%) razumije na koji način gradsko vijeće donosi odluke. Oko 12% ispitanika nije jasno kako se donose odluke, a 37,8% ispitanika nema spoznaja o tome. Skoro 40% ispitanika

(odnosno dvoje od pet) voljeli bi da su više uključeni u postupak donošenja odluka u gradskom vijeću, a nešto manje (32,7%) nema spoznaja o tome. Oko 27% ispitanika ne žele biti uključeni u postupak donošenja odluka gradskog vijeća. Prethodno pitanje možemo povezati s rezultatima prikazanim u Tablici 4.17. koje se odnosi na utjecaj javnosti na donošenje odluka u gradskom vijeću. Skoro trećina ispitanika (31,6%) smatra da javnost nema nikakvog utjecaja ili je on ograničen. Nadalje, 33,7% ispitanika ne može procijeniti koliko javnost ima utjecaja na donošenje odluka u gradskom vijeću, a nešto više (34,7%, odnosno svaki treći ispitanik) smatra da javnost ima utjecaja na proces donošenja odluka.

Nakon pitanja o uključenosti javnosti u rad gradskog vijeća i proces odlučivanja, uslijedio je niz pitanja o radu gradske vlasti, načinima komunikacije te brizi za javna sredstva i proračun.

Tablica 4.18. Stavovi o gradskoj vlasti

Varijabla	Grupa	N	Uopće se	Ne	Nemam	Slažem	Apsolutno
			ne slažem	slažem	spoznaja	se	se slažem
			%	%	%	%	%
Imam povjerenje da gradska vlast radi u najboljem interesu svih nas, građana ovoga grada.	Ludbreg	98	7,1	7,1	16,3	50,0	19,4
Gradska vlast dobro komunicira svoje aktivnosti i razloge za njih.	Ludbreg	98	8,2	6,1	30,6	42,9	12,2
Gradska vlast kvalitetno koristi sredstva prikupljena kroz poreze i davanja kako bi povećala kvalitetu života svih nas.	Ludbreg	98	6,1	8,2	35,7	35,7	14,3

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz rezultata u Tablici 4.18. možemo vidjeti da jako malo ispitanika izražava osjećaj nepovjerenja prema gradskoj vlasti. To je svega 9% ispitanika (otprilike 1 od 10 ispitanika). Skoro 69,4% ispitanika ima povjerenja u gradsku vlast i smatra da rade u najboljem interesu svih. Slične niske razine neslaganja pokazuju se i kod ocjene komuniciranja aktivnosti i kvalitetnog korištenja javnih sredstva. Iz rezultata prikazanih za posljednja pitanja vidi se da ispitanici ne izražavaju negativno mišljenje. Skoro trećina ispitanika (30,6%) nema spoznaja o tome komunicira li gradska vlast dobro svoje aktivnosti i razloge za njih, dok više od polovice ispitanika (55,1%) smatra da gradska vlast to dobro radi. Na posljednjoj varijabli 50% ispitanika slaže se da gradska vlast kvalitetno

koristi sredstva prikupljena kroz poreze i davanja kako bi povećala kvalitetu života članova zajednice, dok je 35,7% ispitanika izjavilo da nemaju spoznaja o tome. S obzirom da skoro trećina ispitanika nema spoznaja o utrošku sredstava, postoji prostor za unaprjeđenje informiranja građana o aktivnostima i trošenju sredstava gradske vlasti. Iako je Grad Ludbreg poprilično transparentan u svom radu, potrebno je proširiti kanale komunikacije kako bi što više ljudi bilo informirano.

Nakon pitanja vezanih uz gradsku upravu uslijedila su pitanja za ispitanike o zadovoljstvu uređenošću i izgledom grada, infrastrukturom i uslugama te osjećaju sigurnosti.

Tablica 4.19. Odnos prema ugodnosti i kvaliteti životnog prostora u gradu

Varijabla	Grupa	N	Jako veliki problem	2	3	4	Nije uopće problem u našem gradu
			%	%	%	%	%
Prljavi zidovi/grafiti	Ludbreg	98	2,0	8,2	18,4	36,7	34,7
Oblici vandalizma (razbijeni prozori, uništene napuštene zgrade...)	Ludbreg	98	,0	12,2	32,7	40,8	14,3
Krađe ili štete na automobilima	Ludbreg	98	5,1	7,1	20,4	39,8	27,6
Previše buke	Ludbreg	98	3,1	6,1	22,4	36,7	31,6
Prosjačenje u javnosti	Ludbreg	98	3,1	8,2	16,3	25,5	46,9
Zagađen okoliš	Ludbreg	98	2,0	4,1	29,6	28,6	35,7

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.19. odnosi se na utisak koji gradski prostor ostavlja na ispitanike. U tim pitanjima, ispitanici su morali procijeniti koliko prljavi zidovi/grafiti, devijantna ponašanja i vandalizam te zagađen okoliš predstavljaju problem u Gradu Ludbregu. Rezultati pokazuju da je u Ludbregu vrlo malo problema po tim pitanjima, no ispitanici ipak procjenjuju da probleme predstavljaju krađe ili štete na automobilima te vandalizam. Iz rezultata vidimo da su ovakve situacije vrlo rijetke i ne utječu u tolikoj mjeri na kvalitetu života.

Sljedeći niz pitanja odnosi se na javne usluge grada i područja koja čine dobru infrastrukturu za osiguranje kvalitetnog života.

Tablica 4.20. Odnos prema uslugama i gradskoj infrastrukturi za društvene djelatnosti

Varijabla	Grupa	N	Izrazito	2	3	4	Izrazito
			zadovoljan/na	%	%	%	%
			%	%	%	%	%
Komunalne usluge	Ludbreg	98	17,3	32,7	30,6	16,3	3,1
Zdravstvene usluge	Ludbreg	98	6,1	24,5	43,9	21,4	4,1
Kulturna ponuda i zabava	Ludbreg	98	9,2	16,3	44,9	27,6	2,0
Aktivnosti za mlade	Ludbreg	98	3,1	22,4	45,9	25,5	3,1
Skrb za starije osobe	Ludbreg	98	9,2	24,5	44,9	20,4	1,0
Odnos prema ranjivim/marginaliziranim skupinama	Ludbreg	98	8,2	24,5	50,0	17,3	,0
Kvaliteta odgojno-obrazovnih institucija	Ludbreg	98	13,3	38,8	32,7	14,3	1,0
Mogućnosti za obavljanje sportskih aktivnosti	Ludbreg	98	26,5	31,6	30,6	8,2	3,1
Dostupnost i kvaliteta javnoga transporta	Ludbreg	98	3,1	12,2	44,9	25,5	14,3

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz Tablice 4.20 koja pokazuje zadovoljstvo ispitanika pojedinim gradskim uslugama vidimo da je vrlo mali postotak njih nezadovoljan i jednom uslugom. Postoci nezadovoljstva su ispod 10%. Jedino je najveći postotak nezadovoljstva (14,3%) kod dostupnosti i kvaliteti javnog transporta. Također, ispitanici su manje zadovoljni i uslugama namijenjenih mladima, skrbi za starije, kulturnom ponudom i zabavom te zdravstvenom uslugom. Slične rezultate pokazale su i fokus grupe na kojima su ispitanici posebno nezadovoljstvo izrazili zbog nepostojanja gradskog transporta i nedovoljno sadržaja za mlade ljude. Suprotno nezadovoljstvu, ispitanici su najviše zadovoljni komunalnim uslugama, odgojno-obrazovnim institucijama te mogućnosti obavljanja sportskih aktivnosti. Unatoč malom udjelu ispitanika koji su nezadovoljni javnim gradskim uslugama i povećem broju onih koji su izrazito zadovoljni, ipak je najveći broj onih koji ne mogu procijeniti kvalitetu pojedinih usluga te zauzimaju zlatnu sredinu. U ovim pitanjima svakako se vide potrebe za budućí razvoj grada i implementaciju novih modela koji bi pospješili kvalitetu postojećih usluga ili doprinijeli njihovoj implementaciji. Najviše prostora za dodatan rad potrebno je uložiti u područja javnog transporta, odnosa prema ranjivim i marginaliziranim skupinama, skrbi za starije, zdravstvenim uslugama, kulturnim aktivnostima te aktivnostima za mlade.

Tablica 4.21. Osjećaj sigurnosti u Ludbregu

	Grupa	N	Uopće se	Ne	Ne mogu	Slaže	Apsolutno
			ne slažem	slažem	procijeniti	m se	se slažem
			%	%	%	%	%
Osjećam se sigurno u svom stambenom objektu tijekom noći.	Ludbreg	98	3,1	,0	6,1	60,2	30,6
Osjećam se sigurno šetajući sam/a u svom susjedstvu tijekom noći.	Ludbreg	98	2,0	9,2	13,3	45,9	29,6
Osjećam se sigurno u centru grada tijekom dana.	Ludbreg	98	1,0	3,1	12,2	43,9	39,8
Osjećam se sigurno u centru grada tijekom noći.	Ludbreg	98	1,0	6,1	19,4	48,0	25,5

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.21. odnosi se na osjećaj sigurnosti u lokalnoj zajednici koji je iznimno važan za kvalitetu života. Rezultati pokazuju da se ispitanici u Ludbregu osjećaju vrlo sigurno, kako u svom vlastitom domu tako i drugdje u gradu u bilo koje doba dana ili noći. Više od 90% ispitanika osjeća se sigurno u svom stambenom objektu tijekom noći. Nešto više od dvije trećine ispitanika (75,5%) osjeća se sigurno šetajući sam/a susjedstvom tijekom noći. Također, više od dvije trećine ispitanika osjeća se sigurno u centru grada tijekom dana i noći.

SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ISPITANIKA

Tablica 4.22. Dob ispitanika

Varijabla	Grupa	N	Manje od 18	18 –	26 –	36 –	46 –	56 –	Preko 65
			godina	25	35	45	55	65	godina
			%	%	%	%	%	%	%
Kojoj dobnog skupini pripadate?	Ludbreg	98	2,0	9,2	20,4	12,2	21,4	13,3	21,4

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

S obzirom na dob ispitanika, primjetan je jednak broj ispitanika (21,4%) u dobi između 46 i 55 godina i preko 65 godina. Najmanje ispitanika je u dobi ispod 18 godina i 18-25 godina. U dobi od 26 do 35 godina bilo je 20,4% ispitanika, a 13,3% u dobi između 56 i 65 godina.

U istraživanju je sudjelovalo 61,2% žena i 38,8% muškaraca, odnosno dvoje od tri ispitanika bile su žene.

Tablica 4.23. Stupanj obrazovanja

Varijabla	Grupa	N	Osnovna škola	Srednja škola	VSS	Magisterij	Doktorska titula
			%	%	%	%	%
Odredite svoj stupanj obrazovanja.	Ludbreg	98	7,1	60,2	23,5	9,2	,0

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

S obzirom na stupanj obrazovanja, Tablica 4.23. prikazuje da je najveći broj ispitanika (60,2%) bio srednjoškolskog obrazovanja, 23,5% ispitanika imalo je višu stručnu spremu, 9,2% magisterij i 7,1% završenu osnovnu školu.

Nakon općih sociodemografskih pitanja slijedi niz pitanja o stambenom statusu ispitanika što se u prijašnjim provedenim istraživanjima pokazalo kao bitan čimbenik kvalitete života u lokalnoj zajednici.

Tablica 4.24. Mogu si priuštiti stambeni objekt

Varijabla	Grupa	N	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne mogu procijeniti	Slažem se	Apsolutno se slažem
			%	%	%	%	%
Stambeni objekt u kojem živim mogu si priuštiti.	Ludbreg	98	3,1	5,1	18,4	57,1	16,3

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz rezultata prikazanih u Tablici 4.24. razvidno je da si 73,4% ispitanika može priuštiti stambeni objekt u kojem stanuje, dok s druge strane 8,2% ispitanika nije u mogućnosti. Ipak, najviše pozornosti privlači podatak da je skoro petina ispitanika (18,4%) izjavila kako ne može procijeniti može li si priuštiti stambeni objekt u kojem živi. Navedeno se može protumačiti kako su ispitanici pitanje shvatili vrlo osobno te se nisu htjeli izjasniti, a također može biti povezano sa nesigurnošću primanja ili radnog odnosa pa ne mogu procijeniti mogu li si priuštiti stambeni objekt u kojem žive.

Tablica 4.25. Stambeni objekt ispunjava moje potrebe i potrebe svih ukućana

Varijabla	Grupa	N	Uopće	Ne	Ne mogu	Slažem	Apsolutn
			se ne	slažem	procijenit	se	o se
			%	%	%	%	%
Stambeni objekt u kojem živim ispunjava moje potrebe i potrebe svih ukućana.	Ludbreg	98	1,0	5,1	10,2	61,2	22,4

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Rezultati prikazani u Tablici 4.25. pokazuju da više od 80% ispitanika smatra da stambeni objekt u kojem žive ispunjava njihove potrebe i potrebe svih ukućana. Za oko 5% ispitanika stambeni objekt ne ispunjava njihove potrebe.

U nastavku slijedi analiza pitanja financijske naravi u kojima se istraživao ekonomski položaj ispitanika i članova kućanstva.

Tablica 4.26. Kreditna opterećenost stambenog prostora

Varijabla	Kategorija	Ludbreg
		%
Otplaćujete li stambeni ili neki drugi kredit za objekt u kojem živite i ako da, tko snosi troškove otplate?	Da, otplaćujem sam/a kredit za objekt u kojem živim.	10,2
	Da, otplaćujem kredit zajedno s drugim članovima kućanstva za objekt u kojem živim.	6,1
	Ne osobno, jer nemam zadovoljavajuća primanja, ali drugi članovi kućanstva podmiruju ratu kredita.	4,1
	Ne, živim u stambenom objektu koji sam naslijedio/la i nemam troškove kredita.	22,4
	Ne, živim u stambenom objektu za koji je već otplaćen kredit.	27,6
	Ne, živim u stambenom objektu koji sam u potpunosti isplatio/la ili kupio/la odjednom.	5,1
	Ne, živim kao podstanar/ka i plaćam najamninu.	1,0
	Nešto drugo	23,5
	Ukupni N	98

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Prema analizi u tablici 4.26., u Ludbregu najveći broj ispitanika živi u stambenom objektu za koji je već otplaćen kredit (27,6%). Također, većina ispitanika živi u stambenim objektima koji nisu kreditno opterećeni. No, zanimljiva je činjenica da samo 1% ispitanika živi kao podstanar i plaća najamninu.

Tablica 4.27. Osobna primanja

Varijabla	Grupa	N	Nemam	Do	3.001 –	7.001 –	10.001	15.001	Preko
			svojih primanja	3.000 kn	7.000 kn	10.000 kn	– 15.000 kn	– 20.000 kn	20.000 kn
			%	%	%	%	%	%	%
Što najbolje opisuje Vaša osobna primanja?	Ludbreg	98	5,1	28,6	48,0	13,3	5,1	,0	,0

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.27. prikazuje da u Ludbregu skoro polovica ispitanika (48%) pripada ekonomskom razredu od 3.001 do 7.000 kuna mjesečnih primanja. Zanimljivo je da nitko od ispitanika nema primanja viša od petnaest tisuća kuna. Jednak postotak ispitanika (5,1%) nema svojih primanja i u ekonomskom razredu su od 10.001,00 do 15.000,00 kuna primanja.

Tablica 4.28. Prihodi kućanstva

Varijabla	Grupa	N	Nemamo	Do	3.001 –	8.001 –	13.001	18.001	Preko
			svojih prihoda	3.000 kn	8.000 kn	13.000 kn	– 18.000 kn	– 25.000 kn	25.000 kn
			%	%	%	%	%	%	%
Koliki je ukupni prihod Vašeg kućanstva (zbroj svih prihoda članova kućanstva)?	Ludbreg	98	2,0	4,1	28,6	24,5	29,6	7,1	4,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

U Tablici 4.28. prikazani su prihodi kućanstva te vidimo da su oni raspršeni u nekoliko ekonomskih razreda. Najveći broj ispitanika (29,6%) ima prihode kućanstva u ekonomskom razredu 13.001,00 – 18.000,00 kuna. Samo 2% ispitanika nema svojih primanja. Unatoč neprimjereno sročenom pitanju, ispitanici su znali odgovoriti na pitanje.

Tablica 4.29. Osobni financijski status

Varijabla	Kategorija	Ludbreg
		%
Odredite svoj trenutni financijski status.	Imam i više nego dovoljno novca za svoje potrebe.	6,1
	Imam dovoljno novca za svoje potrebe i zadovoljan/na sam.	35,7
	Imam dovoljno da pokrijem svoje potrebe i ništa više od toga.	26,5

Nemam dovoljno za svoje potrebe, ali nekako spajam kraj s krajem.	28,6
Nemam dovoljno za svoje potrebe i idem iz duga u dug.	2,0
Nešto drugo	1,0
Ukupni N	98

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Tablica 4.29. prikazuje zadovoljstvo financijskim statusom. Iz prikazanih rezultata vidi se da je najveće grupiranje u sredini, dakle ispitanici koji imaju taman za svoje potrebe i oni koji nemaju dovoljno, ali smatraju da nekako uspijevaju ići iz mjeseca u mjesec. Također, rezultati pokazuju da preko trećine svih ispitanika, koji su zadovoljni svojim financijskim stanjem i zadovoljno ističu da imaju dovoljno novca za svoje potrebe (35,7 %).

Nakon financijske situacije uslijedila su pitanja o radnome mjestu, uvjetima i zadovoljstvu radnim mjestom, odnosom između radnog i slobodnog vremena, zauzetosti poslom i količini vremena koje im ostaje za obitelj, hobije i ostalo.

Tablica 4.30. Osobni radni status

Varijabla	Kategorija	Ludbreg %
Kako biste ocijenili svoj trenutačni radni status?	Radim puno radno vrijeme i još prekovremene sate koji mi se ne plaćaju dovoljno.	11,2
	Radim puno radno vrijeme i prekovremene sate koji mi se plaćaju.	12,2
	Radim puno radno vrijeme (40 sati na tjedan).	37,8
	Radim na pola radnog vremena (20 sati na tjedan).	,0
	Nisam zaposlen/a, ali tražim posao.	1,0
	Nisam zaposlen/a i ne tražim posao (rodiljni dopust, umirovljenik/ca...).	37,8
	Radim na crno.	,0
	Ukupni N	98

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Prema Tablici 4.30., u kojoj su ispitanici trebali ocijeniti svoj radni status, vidimo da većina ispitanika (37,8%) radi puno radno vrijeme. Također, isti postotak ispitanika su umirovljenici što je u skladu s tablicom o dobnim skupinama. Osim toga, rezultati pokazuju da skoro svaka deseta osoba u Ludbregu radi puno radno vrijeme i prekovremeno koje se ne plaća dovoljno.

Tablica 4.31. Ravnoteža između posla i slobodnog vremena

Varijabla	Grupa	N	Uopće nisam	Nisam	Nemam	Zadovoljan/na	Izrazito sam
			zadovoljan/na	zadovoljan/na	stav	sam	zadovoljan/na
			%	%	%	%	%
Koliko ste zadovoljni ravnotežom između svoga posla i vremena koje ondje provodite te slobodnog vremena koje Vam ostaje za obitelj, prijatelje, hobije?	Ludbreg	98	11,2	15,3	26,5	41,8	5,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Sljedeće pitanje odnosi se na ravnotežu između vremena provedenog na poslu i slobodnog vremena. Rezultati su pozitivni i pokazatelj su društvenog razvoja i kvalitete života. Skoro polovica ispitanika (46,9 %) osjeća se zadovoljno ili izrazito zadovoljno s ravnotežom svoga vremena. Također, 26,5 % ispitanika nije zadovoljno ravnotežom između posla i slobodnog vremena, a toliki postotak ispitanika nema stav o tome.

Tablica 4.32. Kvaliteta života u gradu

Varijabla	Grupa	N	izrazito	nezadovoljavajuća	niti	vrlo	odlična
			loša i		dobra	dobra	
			sve gore		niti loša,		
			se živi		osrednja		
			%	%	%	%	%
Kvaliteta života u mom gradu je...	Ludbreg	98	1,0	2,0	41,8	49,0	6,1

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Iz tablice 4.32. možemo vidjeti da više od polovice ispitanika procjenjuje da je kvaliteta života u Ludbregu vrlo dobra i odlična. Samo 3% ispitanika smatra da je kvaliteta života nezadovoljavajuća, loša i da se sve gore živi, dok 41,8% ispitanika smatra da je kvaliteta života osrednja.

4.4. Analiza rezultata fokus grupa

U sklopu istraživanja u Ludbregu tijekom 2019. godine okupljene su tri fokus grupe s ciljem dobivanja detaljnijih stavova aktivnih dionika u Ludbregu. U ovom djelu predstaviti će se dobiveni rezultati koji su bili analizirani u sklopu projekta „Partnerstvo za socijalnu i solidarnu ekonomiju“ koji je financiran iz švicarsko-hrvatskog programa suradnje.

Ispitanici su bili birani iz ciljanih skupina lokalnih aktera s kojima se razgovaralo o temama iz anketnog upitnika, ali i o drugim temama bitnima za ispitivanje kvalitete života u nekom gradu. Ispitanici su bili predstavnici ili članovi organizacija civilnog društva, javnih ustanova, privatnih poduzeća i inkubatora čiji je rad bitan za Ludbreg i koji svojim djelovanjem utječu na kvalitetu života i svakodnevni život svih društvenih skupina. Prva fokus grupa bila je organizirana za predstavnike organizacija civilnog društva koje u velikoj mjeri doprinose razvoju društvenog života u gradu Ludbregu. Važno je napomenuti da je Grad Ludbreg i grad udruga koji ima registrirano više od 100 udruga, no oko 50 je aktivnih. Prema tome, u fokus grupama sudjelovali su predstavnici i članovi udruge umirovljenika, udruge žena oboljelih od raka dojke, udruge kulturno-umjetničkog društva, udruge koje se bave očuvanjem kulturne baštine te sportske udruge. Drugu fokus grupu činili su predstavnici javnih ustanova (npr. centar za kulturu, dječji vrtići, osnovna škola, srednja škola, gradska knjižnica i turistička zajednica) koji također čine važan dio društvenog razvoja i osiguranja kvalitete života u Ludbregu. Posljednju fokus grupu činili su poduzetnici koji su uvelike zaslužni za rast gospodarstva grada i razvoj poduzetničke klime. Grad Ludbreg puno ulaže u razvoj poduzetništva te potiče razvoj malih gospodarstva te je bilo važno čuti i stavove predstavnika te društvene skupine. Na fokus grupi s predstavnicima poduzetničkog sektora bile su prisutne osobe iz IT sektora, srednji i mali poduzetnici, poljoprivredne zadruge i potpornih organizacija kao što su Poduzetnički inkubator ili Cluster za ruralni razvoj i poduzetništvo.

Nakon što se provela transkripcija razgovora iz fokus grupa, podaci su se analizirali metodom tematske analize koristeći višerazinsko otvoreno kodiranje u programu Atlas.ti, koji se koristi u obradi rezultata kvalitativnih istraživanja. Kodovi su se dobili grupiranjem pojedinih citata ili stavova ispitanika pod zajednički nazivnik. U sljedećem koraku kodovi su se svrstali u konceptualne kategorije koje najbolje opisuju te imenovane i sakupljene pojmove. Dobivene kategorije na kraju su sumirane u teme.

Analizom transkribirane građe dobila su se trideset i dva koda grupirana u osam kategorija podijeljenih u tri teme: lokalna zajednica, gradska uprava i infrastruktura. Lokalna zajednica okuplja čitav niz kodova i tema koje se najviše tiču ljudi, prepoznatljivih aktera u lokalnoj zajednici i osjećaja, načina i kvalitete života u gradu. Infrastruktura je usko vezana uz lokalnu zajednicu, a ta je tema okupila sva područja koja doprinose ili su zaslužna za osjećaj zadovoljstva ili kvalitetu života u gradu. Gradska uprava se našla između te dvije teme jer su tijekom provođenja fokus

grupa ispitanici vrlo često komentirali gradsku upravu upravo u odnosu prema lokalnoj zajednici i infrastrukturi. Ona u analizi ima ulogu teme o kojoj značajno ovisi stanje u lokalnoj zajednici i kvaliteta života te kvaliteta infrastrukture, ali ima i zasebni dio sa specifičnim ulogama i odgovornostima, što se na kraju i reflektiralo u izdvojenim kodovima i kategorijama.

Tema lokalna zajednica sastoji se od kategorija povezanost, mladi i udruge. U tablici 1. prikazane su kategorije i pripadajući kodovi.

Tablica 4.33. Prikaz teme lokalna zajednica Ludbreg

LOKALNA ZAJEDNICA		
POVEZANOST	MLADI	UDRUGE
<ul style="list-style-type: none"> • Svi se znamo • Čist i lijep grad • Sigurnost • Otuđenje • Nedostatak aktivnih ljudi 	<ul style="list-style-type: none"> • Mladi roditelji • Odgoj i obrazovanje • Posao • Sadržaji za mlade 	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra suradnja • Projekti • Nedovoljno ljudi • Bolja povezanost

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Kategorija povezanost obuhvaća pet kodova: „čist i lijep grad“, „svi se znamo“, „sigurnost“, „nedostatak aktivnih ljudi“ i „otuđenje“. Kôd „čist i lijep grad“ učestalo se pojavljivao kod najviše ispitanika, pri čemu su isticali zadovoljstvo urednošću grada i izgledom, a uz tu pozitivnu tvrdnju dodavali su i sugestije što bi trebalo urediti, izgraditi i poboljšati.

Kodovi „svi se znamo“ i „sigurnost“ su međusobno povezani jer su ispitanici izražavali stavove da se osjećaju sigurno što bi se moglo protumačiti da je to mala sredina i svi se međusobno znaju, surađuju ili su na neki drugi način povezani. No, unatoč toj povezanosti i malom gradu, ispitanici osjećaju i otuđenje jedni od drugih te navode kako su svi više-manje zatvoreni u svoje domove i kako se smanjila interakcija među ljudima. Navedeno potkrepljuju i izjave ispitanika koji su izrazili mišljenje da bogat i raznolik društveni život počiva na organizaciji nevelikog broja ljudi koji se međusobno poznaju i potpomažu, ali da bi pomoglo kada bi više ljudi bilo aktivno. To se posebno isticalo u kontekstu pozitivnog i snažnog razvoja grada, za što je potreban doprinos više ljudi, a ne samo onih aktivnih.

Osoba 1: „*Ja Ludbreg ne bih mijenjala ni za New York! Kako je naš grad lijep! Ideš gradom, ne vidiš kiselog lica, uvijek sve lijepo, lijepa riječ... Ja nisam doživjela ružnu riječ u 72. godine, niti pogled!*“

Osoba 2: „*Ne znam jel' to odraz općeg stanja u društvu ili državi... Svatko je zaokupljen svojim problemima. I neki put ti možda nije do manifestacije, druženja, nemojte me niš' pitat kak' sam! Meni se čini da fali ta povezanost lokalne zajednice, da se svi malo odmiču. I, naravno, ne treba odustati, čovjek treba biti uporan i ponovno će se desiti da jednog dana ljudi vele 'gle, ovo nam je prilika da se družimo'.*“

Kategorija mladi uključila je kodove: „mladi roditelji“, „odgoj i obrazovanje“, „posao“ i „sadržaji za mlade“.

Ispitanici su kao izrazito pozitivno isticali mogućnost ostvarenja vrlo ugodnog, opuštenog i kvalitetnog života za mlade roditelje i roditelje koji imaju malu djecu jer je odgojno-obrazovni sustav iznimno dobro organiziran. Dodatno se isticala povoljna okolnost razvijenosti Ludbrega i vrlo niska razina nezaposlenosti. Mladi su izražavali nezadovoljstvo zbog nedostatka sadržaja za mlade. Ispitanicima se ne sviđa što su mladi prepušteni „lokalnim zabavama po kafićima“, što nemaju prostor u kojem bi se mogli okupljati i što nema organiziranih kvalitetnih i zanimljivih programa i događaja koji bi ih zainteresirali.

Osoba 1: „*Ja sam tu najmlađa i mlada sam mama, a ono kaj mogu reći je da je Ludbreg mjesto gdje je mladi roditelj siguran za svoje dijete. Ja svoje dijete od sedam i pol godina mogu pustiti van bez ikakve brige! Živimo u stanu, što znači da nemamo vlastito dvorište, i ja se ne moram brinuti dal' će ga pogaziti auto, dal' će ga netko ukrasti, dal' će mu se nešto dogoditi. Mislim da je to grad ne samo za mlade nego i za stariju populaciju. Jako dobar grad za život!*“

Osoba 2: „*Nije dovoljno programa, pogotovo ne za mlade. Dobro, za starije se uvijek može nešto naći, ali mladi ljudi, pogotovo tinejdžeri, srednjoškolci, studenti, oni nemaju programa na koje bi izlazili. Mislim da bi se trebali pokrenuti i mi i oni da zapravo saznamo što njih zanima i koje bismo programe trebali za njih raditi.*“

Kategorija udruge sastoji se od četiri koda: „dobra suradnja“, „projekti“, „nedovoljno ljudi“ i „bolja povezanost“.

Kao što je već spomenuto, Ludbreg ima mnogo aktivnih udruga i one izrazito doprinose razvoju i kvaliteti života, ali i jačanju socijalne kohezije u zajednici. Na fokus grupama isticalo se zadovoljstvo sve većim brojem projekata i dobrom suradnjom između najaktivnijih udruga. Udruge su stoga, s obzirom na utjecaj i raznolikost, jedan od najvidljivijih i najvažnijih aktera ne samo u društvenom životu Ludbrega nego i šire. No, kao i u prethodnim kategorijama, to se stavlja u suodnos s činjenicom da je sve više projekata, a premalo ljudi koji bi ih provodili. S obzirom na porast aktivnosti udruga, odnosno rad i broj projekata, potrebna je bolja koordinacija i povezanost između najsnažnijih aktera na civilnoj sceni kako bi se pravodobno razmjenjivale informacije, dijelila međusobna podrška i kako bi još bolje surađivali. Također, potrebno je uključiti što više ljudi u civilni sektor kako bi se još više toga organiziralo, provodili projekti i jačao društveni život grada.

Osoba 1: *„Ako gledamo naš civilni sektor, dakle udruge, u Ludbregu se točno zna... Da vas netko zaustavi na cesti, trebam to i to, svi znaju koga treba pitati za pojedinu udruhu ili pojedinu stvar. Ak' iz grada zovu da bi trebalo nešto napraviti, mi već znamo koja bi udruha bila najbliža da to napravi. Svi koji sudjeluju međusobno surađuju. Za kalendar, koji još nismo odradili, ali budemo, treba pozvati nekih desetak ljudi, no obuhvatit ćemo vjerojatno sve aktivne ljude jer svi su u nešto uključeni, i napraviti zajednički kalendar događanja.“*

Tema gradska uprava sastoji se od dvije kategorije: dobar servis i projekti. U tablici 2 prikazujemo kategorije u ovoj temi i pripadajuće kodove.

Tablica 4.34. Prikaz teme gradska uprava Ludbreg

GRADSKA UPRAVA	
DOBAR SERVIS	PROJEKTI
<ul style="list-style-type: none"> • Uveli reda • Inovativnost • Usmjerenost 	<ul style="list-style-type: none"> • Najviše EU projekata • Razvoj grada • Naši ljudski resursi • Nedostatak kapaciteta • Komunikacija • Obnoviti knjižnicu

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Kategorija dobar servis sastoji se od kodova „uveli reda“, „inovativnost“ i „usmjerenost“.

Sva tri koda detektirana u ovoj kategoriji prikaz su kvalitetne ocjene rada gradske uprave u Ludbregu. Gradska uprava je u fokus grupama dobivala pohvale zbog uvođenja reda u upravljanje gradom i općeg razvoja grada, koji su ispitanici okarakterizirali kao usmjerenog na bitne i ostvarive ciljeve i korištenje inovativnih razvojnih politika. Ta kategorija povezana je sa sljedećom, koja se tiče razvoja projektne politike grada.

Osoba 1: „Mi smo se fokusirali s jedne strane na kulturu, s druge na gospodarstvo. Kultura i baština koju njeguju žene iz Centra svijeta, tradicijska kultura KUD-ova, religijska kultura, sportska kultura, teška kultura, građanska kultura... Ako podižemo kulturu, podižemo i gospodarstvo. Kulturne sredine su i gospodarski razvijene sredine! Ulažući u kulturu, vraćamo i u gospodarstvo. Danas imamo zaposlenost negdje oko četiri tisuće ljudi u gradu, oko 3,9 %, što su izuzetno dobri pokazatelji. Trenutačno nemamo slobodnog prostora u industrijskim zonama istok i sjever, nemamo više parcela.“

Ludbreg je dobitnik brojnih nagrada zbog sposobnosti i kapaciteta za realizaciju inovativnih i zahtjevnih projekata, a po tome se prepoznaje i izvan granica Hrvatske. Ispitanici na fokus grupama posebno su isticali zadovoljstvo, pa i osjećaj ponosa, što se posao ostvaruje s „domaćim“ snagama, s ljudskim resursima iz lokalne zajednice, stanovnicima Ludbrega, mladim sposobnim ljudima, a nije prebačen na neku agenciju ili firmu koja bi za njih pisala projekte za koje im nije stalo. To je povezano s time da je Grad Ludbreg posebno oformio Odsjek za poduzetništvo, turizam i razvojne projekte. Ti su kodovi suprotstavljeni stavovima da uspjeh grada u privlačenju fondova i projekata počinje uzimati i svoj danak i da su vrlo blizu trenutka u kojem će morati osigurati dodatne ljudske kapacitete jer su osobe koje sada vode projekte previše zaposlene i nemaju nove ideje i aktivnosti. Unatoč pohvalama, skrenula se pažnja i na to da bi se trebala uložiti dodatna energija u komunikaciju o projektima, njihovo uspješno provođenje i utjecaj na razvoj grada s obrazloženjem da mnogi stanovnici i stanovnice Ludbrega nisu svjesni važnosti i koriste projekata za grad.

I na kraju, možemo izdvojiti mnogo prijedloga za poboljšanje ili razvoj kroz projekte, a pogotovo potrebu uređenja, proširenja ili obnovu gradske knjižnice, koju je jako mnogo ispitanika odredilo kao prioritet i glavnu stvar koju treba razviti kroz fondove i natječaje.

Osoba 1: „Tih godina kada se nešto bitno mijenjalo u Ludbregu bila je dilema: da li dati izradu projekata institucijama izvana ili dovesti ljude koji će to raditi u okviru nečega što se zamislilo kao Odsjek za turizam, poduzetništvo i europske projekte. I odluka je bila da počnemo dovođiti mlade ljude, naše, koji će se obrazovati i raditi te projekte. I rezultat se vrlo, vrlo brzo vidio. Mi poznajemo te mehanizme. Sada već imamo i problem, sada je to već postalo i previše.“

Osoba 2: „Puno ljudi govori da uopće ne vide svrhu tih projekata. E sad, svi se puno narade, svi se trude, a Ludbrežani kao Ludbrežani, 'a kaj nam to ustvari treba'. Tako da mislim da bi možda trebalo na drugačiji način objasniti ljudima zašto smo u projektu u kojem jesmo i koja je svrha tog projekta i mislim da bi onda drugačije gledali na to sve.“

Tema infrastruktura izdvojena je na kraju analize i sastoji se od tri kategorije: mobilnost, vlasništvo i poduzetništvo.

Tablica 4.35. Prikaz teme infrastruktura Ludbreg

INFRASTRUKTURA		
MOBILNOST	VLASNIŠTVO	PODUZETNIŠTVO
<ul style="list-style-type: none"> • Mali grad/Sve blizu • Blizu većih centara • Javni prijevoz <ul style="list-style-type: none"> Prigradski Međugradski • Teretna vozila kroz grad 	<ul style="list-style-type: none"> • Škola • Zdravstvo • Društveni objekti i prostori 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska nezaposlenost • Dobra klima • Bolje se živi

Izvor: Institut Ivo Pilar, 2019.

Kategorija mobilnost sastoji se od kodova „mali grad/sve blizu“, „blizu većih centara“, „javni prijevoz“ i „teretna vozila kroz grad“.

Kodovi „mali grad/sve blizu“ i „blizu većih centara“ odnose se na pozitivnu ocjenu položaja i mobilnosti u gradu. Prvi se odnosi na činjenicu da su ispitanici isticali zadovoljstvo jer je u gradu sve blizu, obavljaju stvari pješice i brzo, bez čekanja i gubljenja vremena u gužvi. Sljedeći kôd odnosi se na položaj Ludbrega, koji ispitanici smatraju vrlo dobrim, uz puno opcija za mobilnost

prema većim centrima u okolici, s posebnim naglaskom na Zagreb, ali i blizinu većih gradova Varaždina, Koprivnice i Čakovca.

Velika većina ispitanika ističe sljedeće kodove u izrazito negativnim tonovima. Javni prijevoz za manje vožnje u gradu, posebice za starije stanovništvo, naglašen je kao jedan od većih problema u gradu i problem čije bi rješenje izrazito povećalo kvalitetu života. No, uz prigradski prijevoz, i međugradski prijevoz se spominje kao veliki nedostatak i problem koji otežava mobilnost stanovnika prema većim centrima oko Ludbrega ako netko ne posjeduje privatni automobil.

Osoba 1: *„Ja sam puno razmišljala o tome što bi se moglo poboljšati. Ja bih za naše penzionere da budu mobilniji jer nisu svi vozači. Da li bi im se mogao osigurati neki k'o 'fleksibilni bus' da ih se preveze do druženja što imaju dva puta tjedno. I možda ako im treba odlazak u kupovinu. A najbitnije od svega, da nije njihova familija vezana, mnogo puta ih ne mogu odvesti i onda traže prevoz doktoru.“*

Osoba 2: *„Što bi se moglo poboljšati? Pa znam da je postojala ideja vezana uz osnivanje lokalnog gradskog prijevoza. Kak' smo prešli s tim autobusnim kolodvorom kak' smo prešli, čini mi se da bi se tu nešto moglo napraviti.“*

Kategorija vlasništvo sastoji se od kodova „škola“, „zdravstvo“ i „društveni objekti i prostori“. Sva tri koda koja su u ovoj kategoriji izdvojena, odnosno škola, zdravstvo i društveni objekti i prostori bili bi dodatno razvijeni, smatraju ispitanici, kada bi se nalazili pod gradskom upravom. Treba odvojiti stavove o općim javnim uslugama kao što je obrazovanje ili zdravstvo, gdje je upitno koliko upravljanje tim sektorima i objektima ovisi o volji ili inicijativi lokalne samouprave, od stavova koji se tiču nezadovoljstva što mnogi društveni objekti i prostori nisu u vlasništvu grada. Tu su se najviše isticali problemi s vlasništvom nad Otokom mladosti, društvenim domom Ludbreški Vinogradi i Bakinom hižom. Takvo promišljanje nad lokalnim resursima i zajedničkim dobrima ostavlja prostor za daljnju analizu i istraživanje o mogućnostima uključivanja tih objekata ili prostora u gradske razvojne politike.

Osoba 1: *„Mi imamo dosta toga u gradu, recimo Otok mladosti, što nije u vlasništvu grada nego države. Imamo u Vinogradima Ludbreškim dosta toga kaj nije u vlasništvu grada i mi ne možemo ništa napraviti, možda se prijaviti na neke projekte, mada bi to trebalo. Trebalo bi da to već jedanput saživi, da se mogu i grad i udruge javljati za projekte. To je dosta sporo valjda i na nivou*

države. Treba stalno gurati! Evo, i Bakina kuća, to isto nije naše vlasništvo, to je vlasništvo države, al' dobro znamo, to bu ostalo u Ludbregu. Vjerujem da treba potencirati da se to stvarno stavi u vlasništvo grada. Onda ima svoju funkciju.“

Posljednja kategorija je poduzetništvo, a kodovi su „niska nezaposlenost“, „dobra klima“ i „bolje se živi“.

Ispitanici su isticali veliko zadovoljstvo stanjem razvijenosti poduzetništva, a istaknuto je da to ima i veliki utjecaj na ukupnu kvalitetu i zadovoljstvo životom u gradu te da se uočava napredak iz godine u godinu. Posebno su se isticali poslovi u industrijskoj zoni, povezanost s kulturnim razvojem i razvojem turizma te činjenica da u Ludbregu svi koji žele raditi to i mogu.

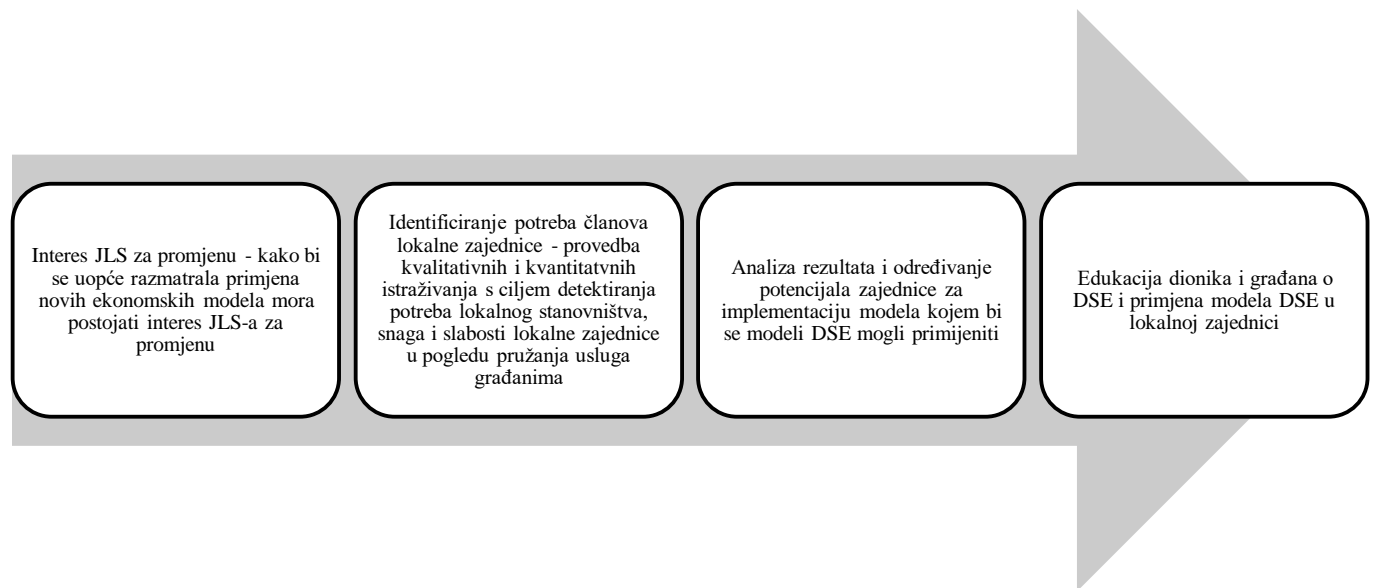
Osoba 1: *„Smatram da je Ludbreg mali grad, ali mali grad po mjeri čovjeka. I ono možda najbitnije u našem gradu je da svi mi koji tu živimo i svi mi koji želimo krenuti naprijed i ostvariti neke svoje više ciljeve, sve to možemo postići u gradu Ludbregu.“*

Osoba 2: *„Vezano uz poduzetničku klimu... Mislím da je ona dobra i, što je najbitnije, svakim je danom sve bolja. To su i dokaz projekti koje provodi i grad Ludbreg, udruge i ostali gospodarstvenici na području Ludbrega. Isto tako smatram da će ta klima svakim danom biti sve bolja i bolja i da građani našega grada iz dana u dan žive sve bolje i bolje.“*

5. Rasprava

Kvantitativno istraživanje provedeno anketom i kvalitativno istraživanje kroz intervju i fokus grupe o kvaliteti života u Gradu Ludbregu provedeno je u sklopu projekta Partnerstvo za društvenu i solidarnu ekonomiju. Prije same implementacije DSE praksi u Gradu Ludbregu, koja će nastupiti u nastavku spomenutog projekta, bilo je važno odrediti postoji li u Gradu Ludbregu potencijal za implementaciju modela DSE. S tim u vezi bili su poduzeti sljedeći koraci, prikazani u Shemi 1., koji predstavljaju ishodišnu točku u implementaciji DSE u lokalnoj zajednici.

Shema 5.1. Koraci prve faze implementacije DSE u lokalnoj zajednici

Izvor: Nikolina Nemec, Ludbreg, 19.10.2020.

Rezultati provedenih istraživanja služe kao ishodište za određivanje područja razvoja grada koja će primjenjivati modele društvene i solidarne ekonomije. Kroz analizu intervjua eksperata dobili su se relevantni podaci o društvenoj i solidarnoj ekonomiji, njezinim prednostima i implementaciji u lokalnu zajednicu. Rezultati provedenih anketa i fokus grupa pružili su uvid u stavove i potrebe lokalnog stanovništva Grada Ludbrega temeljem kojih su se odredila područja u koja je moguće implementirati prakse DSE.

Temeljem dobivenih rezultata može se protumačiti da je Grad Ludbreg primjer lokalne zajednice na koju je većina stanovnika ponosna, stanovnici se osjećaju sretno i zadovoljno u svom životu, imaju brojne aktivnosti koje odlično balansiraju sa poslovnim životom. Društveni razvoj postignut je kroz rad u organizacijama civilnoga društva i osjećaju povjerenje i socijalnu podršku u svojoj zajednici. Ludbreg je grad s malom stopom nezaposlenosti i razvijenim poduzetništvom koje doprinosi kvaliteti života. Ludbreg puno ulaže u razvoj gospodarstva te su u gradu zastupljena mala i srednja poduzeća. Nadalje, rezultati istraživanja pokazali su da je grad Ludbreg otvoren grad koji potiče inovativnost, kreativnost i inicijative u svim društvenim i ekonomskim područjima, ali je i s druge strane svjestan svojih slabosti i spreman za ulaganje i implementaciju novih inicijativa, praksi i modela kako bi bio više orijentiran na suvremene trendove održivog razvoja.

Područje dodatnog razvoja i unaprjeđenja je svakako lokalna mobilnost/transport, volontiranje, unaprjeđenje razvoja zadruga te razvoj društvenog poduzetništva. Istraživanje je pokazalo da je lokalna mobilnost najveći problem s kojim se stanovnici suočavaju i za što izražavaju nezadovoljstvo. U ovom slučaju, lokalna mobilnost podrazumijeva mobilnost stanovništva s područja ludbreške regije². Osim toga, lokalna mobilnost uključuje i gradski prijevoz koji bi uvelike olakšao i poboljšao kvalitetu života svih stanovnika, posebno starijih osoba koje su slabije mobilne. Drugo područje od interesa za ulaganje je volontiranje. Danas, u Gradu Ludbregu ne postoji volonterski centar te nema zabilježen koliki je broj volontera. Iako u gradu postoje organizacije civilnog društva, volontiranje nije izraženo. S razvojem volonterstva doprinijelo bi se i razvoju javnih politika za mlade, što je također važno za Ludbreg. Nadalje, područje razvoja koje svakako valja istaknuti je društveno poduzetništvo koje je u Ludbregu slabo razvijeno, a njegova implementacija doprinijela bi ostvarenju strateških ciljeva, posebice društvenoj koheziji, borbi protiv siromaštva, kreiranju novih proizvoda, konkurentnosti, očuvanju resursa, vrednovanju baštine i bioraznolikosti, te unapređenju kvalitete života kroz poslovanje za društvenu dobrobit. Važno je potaknuti partnerstvo između dionika iz poslovnog i civilnog sektora uz pomoć i podršku jedinice lokalne samouprave. Kroz razvoj društvenog poduzetništva, doprinijelo bi se integraciji marginaliziranih skupina, posebice Roma i dugotrajno nezaposlenih koji se teško snalaze u današnjem društvu zbog nedostatka vještina i kompetencija potrebnih za tržište rada. Posljednje

---

² Ludbrešku regiju čine sljedeće jedinice lokalne samouprave: Grad Ludbreg (grad Ludbreg i 13 pripadajućih naselja), općine Mali bukovec, Veliki Bukovec, Sveti Đurđ i Martijanec.

područje razvoja je zadrugarstvo. Kao što je navedeno u teorijskom dijelu, zadruge su prve organizacije koje su primjenjivale modele DSE i koje još danas primjenjuju. S obzirom da u Ludbregu djeluje Poljoprivredna zadruga „Ludbreški kraj“, ona će u drugoj fazi provedbe projekta biti jedna od organizacija koja će implementirati model DSE. Slabost u dosadašnjem radu je u tome što je zadruga usko orijentirana samo na otkup velikih količina povrća koje otkupljuju velike tvrtke, a nije orijentirana prema potrebama malih kućanstava. S obzirom da je ludbreško područje pretežno ruralni kraj u koje se stanovnici pretežno bave poljoprivredom, primjena modela DSE kroz zadrugu doprinijela bi ekonomskom razvoju i kvaliteti života u Gradu Ludbregu. Sve više članova i malih poljoprivrednih gospodarstva pristupilo bi zadruzi što bi rezultiralo većom proizvodnjom, proširenjem proizvodnje i izlaskom malih proizvođača na tržište.

Rezultati istraživanja pokazali su da u Gradu Ludbregu ima mjesta za napredak i poboljšanje te u navedenim područjima (društveno poduzetništvo, zadruga, lokalna mobilnost te volontiranje) postoji potencijal i temelji za implementaciju DSE modela.

Nakon identificiranja područja za primjenu modela DSE, sljedeći korak je održavanje treninga koji će se orijentirati na implementaciju praksi DSE u detektiranim područjima budućeg razvoja Grada Ludbrega. Kroz treninge će dionici naučiti na koji način primijeniti pojedinu praksu društvene i solidarne ekonomije poštujući načela održivog razvoja.

6. Zaključak

Društvena i solidarna ekonomija, kao praksa, model ili koncept tek treba zaživjeti na prostoru Hrvatske i jedinica lokalne samouprave. Uslijed suvremenih globalizacijskih trendova, društvo sve više teži i okreće se novim, alternativnim načinima poslovanja, življenja i djelovanja. Ljudi postaju svjesni da su postojeći ekonomski modeli sve manje uspješni i generiraju sve veću nejednakost i siromaštvo. Sve više u centar dolaze novi, transformativni ekonomski modeli koji se baziraju na održivom razvoju, cirkularnoj ekonomiji te se promoviraju i nastoje implementirati kroz različite europske politike, natječaje, javne pozive i sl. No, trebamo biti svjesni da promjena ne može doći odjednom. Potrebno je krenuti od malog prema velikom, odnosno od mikro razine. Iz navedenog razloga se ovaj rad bazira na maloj jedinici lokalne samouprave – Gradu Ludbregu – kao mjestu u kojem je promjena moguća i koje služi kao pilot projekt za implementaciju novog društveno – solidarnog ekonomskog modela. Istraživanja su pokazala da je Grad Ludbreg jedinica lokalne samouprave s puno potencijala, jakim gospodarskim razvojem, visokom stopom zaposlenosti, razvijenim civilnim društvom te razvijenom infrastrukturom i uslugama koje zadovoljavaju potrebe stanovništva. Provedenim istraživanjima utvrđeno je da je u gradu moguće implementirati modele društvene i solidarne ekonomije koji će doprinijeti lokalnom ekonomskom razvoju i povećati kvalitetu života svih žitelja grada.

Svakako važan korak u implementaciji novih modela, koji slijede u drugoj fazi provedbe projekta, je edukacija i upoznavanje važnih dionika društva (poduzetnika, zadrugara, predstavnike javnih institucija, obrtnike, članove organizacija civilnog društva) i svih građana o društvenoj i solidarnoj ekonomiji, njezinom značaju i prednostima. Jer, samo na taj način promjena je moguća. Novo razvijeni modeli društvene i solidarne ekonomije bazirat će se na principima održivog razvoja, suradnji između različitih aktera, autonomiji, demokraciji i brizi za zajednicu. Grad Ludbreg implementirat će neke modele društvene i solidarne ekonomije za koje ima stvorene preduvjete, a to su društveno poduzetništvo i zadruge, dok će za područja lokalnog transporta i volonterstva implementirati rješenja bazirana na principima društvene i solidarne ekonomije. Ostale modele, poput etične banke, stambene zadruge ili lokalne valute još uvijek je teško implementirati zbog toga što ih je potrebno provesti u suradnji s državnim aparatom i uskladiti s monetarnim sustavom države. No, to svakako ostaje za buduću implementaciju od strane drugih aktera gdje Grad Ludbreg sa svojim resursima može sudjelovati.

Literatura

1. Benić, Đ. (2016) Ekonomska misao u antičkoj Grčkoj. *Ekonomska misao i praksa* XXV(2): 337-354. → (Benić, 2016)
2. Blakely, E.J., Bradshaw, T.K. (2002) *Planning local economic development, Theory and practice*. USA: SAGA Publication.
3. Ferenčak, I. (2003) *Počela ekonomike 2. izdanje*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
4. Institut Ivo Pilar (2019) *Studija kvalitete života u gradovima Ludbregu i Pregradi*. Vukomerić: Zelena mreža aktivističkih grupa (ZMAG) Zadruga za dobru ekonomiju, Vukomerić.
5. Karić, M. (2006) *Mikroekonomika*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
6. Kawano E. (2013) Social Solidarity Economy: Toward Convergence across Continental Divides. *UNRISD – United Nation Research Institute for Social Development* 26.2.2013. <https://www.unrisd.org/thinkpiece-kawano> Pristupljeno: 20.6.2020.
7. Kundid, A. (2014) Etično bankarstvo – novi koncept bankarstva. *Financije nakon krize – forenzika, etika i održivost*. Split: Ekonomski fakultet u Splitu https://bib.irb.hr/datoteka/845444.Kundid_Ana_-_Etiko_bankarstvo.pdf Pristupljeno: 20.06.2020.
8. McKee, A. J. (2001) The Community Policing Evaluation Survey: Reliability, Validity and Structure. *American Journal of Criminal Justice* 25(2): 199-209. → (McKee, 2001)
9. McMurtry, J-J. (2013) Prometheus, Trojan Horse or Frankenstein? The Social and Solidarity Economy as Community Creation, Market Wedge, or State Monster. *UNRISD – United Nation Research Institute for Social Development* 6.-8.5.2013. [https://www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/\(httpPublications\)/B80A7B90B7188A45C1257B5F0048AEB6?OpenDocument](https://www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/(httpPublications)/B80A7B90B7188A45C1257B5F0048AEB6?OpenDocument), Pristupljeno: 20.6.2020.
10. Medić, Đ.Š.(2000) Scumpeterova koncepcija povijesti ekonomske analize i moderna metodologija ekonomije. *Ekonomski pregled* 51(9-10): 928 -953. → (Medić, 2000)
11. Mesarić, M. (2006) Obrisu novog socijalno pravednog, ekonomski učinkovitog i ekološki održivog modela. *Ekonomski pregled* 57(12): 939-969. → (Mesarić, 2006)

12. Moulaert F. i Ailenei O. (2005) Social Economy, Third Sector and Solidarity Relations: A Conceptual Synthesis from History to Present. *Urban Studies* 42 (11): 2037– 2053. → (Moulaert i Ailenei, 2005)
13. Neamtan, N. (2002) *The Social and Solidarity Economy: Towards an 'Alternative' Globalisation*. Vancouver: The Carold Institute for the Advancement of Citizenship in Social Change Langara College.
14. Pavlišić, P. (2016) Društvo na putu sraza: povijesni prikaz i potreba za razvojem pravednije nove ekonomije. *Ekonomska misao i praksa* 25(1): 217-238. → (Pavlišić, 2016)
15. Poirier, Y. (2014) Social Solidarity Economy and related concepts Origins and Definitions: An International Perspective <http://www.ripess.org/wp-content/uploads/2017/09/Solidarity-Economy-and-other-Concepts-Poirier-July-2014.pdf> Pristupljeno, 18.06.2019 → (Poirier, 2014)
16. Puljić, A. (2001) Pojam ekonomije kroz stoljeća. *Ekonomski pregled* 52(5-6): 545-569. <file:///C:/Users/Nina/Downloads/03Puljic.pdf> Pristupljeno: 20.6.2020. → (Puljić, 2001)
17. Sajter, D. (2016) (Etična) banka nije bajka. https://bib.irb.hr/datoteka/833150.eticno_bankarstvo.pdf Pristupljeno: 20.6.2020. → (Sajter, 2016)
18. Sallam Fall, A. (2017) Social and solidarity economy: the new efficiency. *SSE Internatioal forum* www.essfi.coop/en Pristupljeno: 20.6.2020.
19. Samuelson, P.A. i Nordhaus, W.D. (2007) *Ekonomija* - 18. izdanje. Zagreb: MATE.
20. Šimleša, D. i dr. (2015) *Preko granica – društvena ekonomija u Europi*. Zagreb: ITG Zagreb
21. Šimleša, D. (2015) *Dobra ekonomija*. Vukomerić: Zelena mreža aktivističkih grupa (ZMAG) Zadruga za dobru ekonomiju, Vukomerić.

Web stranice:

1. Zef.hr (2020) Zadruga za etično financiranje. <https://zef.hr/hr> Pristupljeno 20. lipnja 2020.
2. Ripess.org (2020) RIPESS - Réseau intercontinental de promotion de l'économie sociale solidaire. <http://www.ripess.org/> Pristupljeno 20. lipnja 2020.
3. Ilo.org (2020) ILO – International labour organization. <https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> Pristupljeno 20. lipnja 2020.

4. Realise.ch (2020) – RÉALISE. <https://www.realise.ch/> Pristupljeno 20. lipnja 2020.
5. Fina.hr (2019) – FINA e-servis. <https://www.fina.hr/info.biz> Pristupljeno: 1. lipnja 2019.

Sažetak

Društvena i solidarna ekonomija uključuje širok raspon praksi koje imaju ekonomsku, ekološku, političku i društvenu dimenziju. Koncept predstavlja brzo rastuću, građansku alternativu tržišno orijentiranom kapitalizmu, čiji su cilj systemske promjene za izgradnju gospodarstva i društva temeljenog na ciljevima održivog razvoja. S obzirom da je koncept društvene i solidarne ekonomije relativno nov u Republici Hrvatskoj te je u začetima primjene, ovaj rad orijentirao se na Grad Ludbreg. Cilj rada bio je istražiti potencijal jedinica lokalne samouprave za primjenu modela društvene i solidarne ekonomije. Rad obuhvaća kvalitativno i kvantitativno istraživanje, a metode prikupljanja podataka bile su intervjui, fokus grupe i anketa. Provedeno je i kabinetsko istraživanje – analiza statističkih podataka, odnosno analiza stanja gospodarstva u Ludbregu. Spomenuta istraživanja provodila su se s ciljem analize potencijala jedinice Grada Ludbrega kao jedinice lokalne samouprave u kojoj će se detektirati područja za primjenu društvene i solidarne, određivanja značaja i prednosti uvođenja novog modela i njegovih praksi u lokalni ekonomski razvoj.

Ključne riječi: društvena i solidarna ekonomija, jedinice lokalne samouprave, modeli društvene i solidarne ekonomije